

Predavanja, povzetki 3. LETO ŠOLA ZA STARŠE, 2019/2020

Zbrala in uredila: Nina ČK, junij 2020

1. PRED ŠOLO, 26. september 2019, ob 16.00

- Sabina Šilc: Priprava na šolo
- Damjana Oblak: Skupaj: otrok, inkluzivni učitelj, starši in mobilni tiflopedagog
- Janja Hrastovšek : Pred opismenjevanjem

2. OSNOVNI OKVIR, 3. oktober 2019, ob 16.00

- Dragana Žunič: Značilnosti okvar vida in njihov vpliv na otrokov razvoj, razvijanje kompenzacijskih veščin s poudarkom na področjih iz razširjenega kurikula
- Lena Pavli Flisar: Zakonodaja, postopki, pravice
- Sabina Šilc: Družine otrok s posebnimi potrebami – moj otrok je drugačen

3. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE 1, 5. marec 2020

- Nina Čelešnik Kozamernik: O možganih: človekova svoboda, človekova določenost. Ali je človek že v naprej določen? Kaj človeka določa?
- Tatjana Murn : Razvoj bralne pismenosti
- Ana Mohorko: Samostojnost slepih in slabovidnih otrok

4. POSEBNI PROGRAM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA, 28. maj 2020, aplikacija Teams

- Tjaša Kavčič: Posebni program vzgoje in izobraževanja: kaj je to?
- Jelena Grlica: Začetki šolanja v posebnem programu
- Mina Camloh: Vzgoja za odgovornost

5. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE 2, 6. junij 2020, aplikacija Teams

- Nastja Strnad: Organizacija dela, učenja in prostega časa
- Damijana Dušak: Skrb zase, samostojnost

DODATNO SREČANJE

6. KMALU BOM TUDI JAZ ŠOLAR/-KA, 11. marec 2020

- mag. Nina Čelešnik Kozamernik: Kam vpisati otroka v šolo?
- Tina Kastelic, razredna učiteljica s specialno-pedagoškim izpopolnjevanje: Delo v Centru IRIS

- Damjana Oblak: Komunikacija, sodelovanje in vloge udeležencev, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces slepega/slabovidnega
- Ajda Mikolič: Vloga mobilnega tiflopedagoga pri prehodu v osnovno šolo
- Sabina Šilc: Priprava na šolo

1. srečanje

Priprava na šolo Sabina Šilc

Začetek šolanja je ena izmed življenjskih prelomnic, ki si jih za vedno zapomnimo. Všolanje pomeni razširitev obzorja, pa tudi vsakodnevne aktivnosti se spremenijo. Otrok vstopi v bolj strukturiran, a vseeno na začetku manj predvidljiv svet, v katerem se mora umestiti.

Za otroka in celotno družino se življenje spremeni. Spremembe pa ljudje težko prenašamo, raje imamo stare rutine, zato ker jih poznamo. Zato je dobro, da se na šolo dobro pripravimo, tudi npr. če se otrok šole veseli in v vrtcu lepo sodeluje.

Vsak otrok je drugačen in bo vstop v šolo doživel drugače kot nekdo drug. Želimo, da bo šolsko obdobje čas veselja s čim manj stresa. Vemo, da je učenje prijetna dejavnost, saj nam širi obzorja in nam omogoča lepše in zabavnejše življenje. Ne smemo pa si zatiskati oči pred dejstvom, da nekateri šolarji ne marajo šole.

Velik del odgovornosti za dobro počutje otrok nosi šola oz. njeni učitelji, drug del pa je v domeni staršev. Odnos staršev do šole je za otroka temeljen. Pa ne le do šole, ampak odnos do življenja na splošno.

Ali starši doživljajo življenje predvsem skozi prizmo odgovornosti in dela? Ali je učenje za njih tlaka, ali pa znajo uživati v življenju? Je učenje enostaven način življenja in ne dodatna aktivnost in skrb?

Otroci in starši začetek šolanja doživljajo vsak drugače. Večinoma se ga otroci zelo veselijo, so ponosni, da bodo postali šolarji, uživajo ob nakupu šolskih potrebščin. Starši pa se lahko všolanja otroka precej bojijo. Spomnijo se svojih neugodnih dogodivščin v šoli, skrbi jih finančna plat. Zavedajo se, da je šolsko življenje polno obveznosti in bo potrebno vsakodnevno življenje temu prilagoditi. Kako starši prenašajo svoj odnos do šole na otroka?

Pomembno je, da so starši avtentični. Otroci zelo dobro čutijo, če nekaj govorijo, kar v resnici ne mislijo ali čutijo. Kot vedno pomaga, da se veliko pogovarjajo, so iskreni, istočasno pa uživajo skupaj z otrokom. Ker imajo starši pogosto težave z izražanjem svojih strahov, saj ne želijo otroka dodatno obremenjevati, mu pogosto prikazujejo šolanje bolj bleščeče, kot v resnici je. S tem otroku povzročijo dodatne težave, ko se sooči z realnostjo.

Starši ne vedo, kako se bo otrok znašel v novi situaciji, zato je dobro, da z njim prej vadijo različne možne situacije, v katerih se bo znašel. Pogosto želijo otroku olajšati

prve tedne tako, da ga že učijo abecede, osnov matematike ipd. da ne bi zaostajal za sovrstniki. Vendar pa se bo vsega tega naučil preko celega šolskega leta.

Bolj pomembno je, da si pred šolo dobi čim več drugih veščin, ki mu bodo pomagale, da se bo bolje znašel v šolski (in drugih) situacijah.

Otroci z okvaro vida so že od malega vključeni v različne aktivnosti, ki simulirajo šolsko učenje, zato da si pridobijo veščine za kompenzacijo okvare vida. Navajeni so že urnika, pridobijo si koncentracijo, saj morajo biti na dražljaje pozornejši od videčih vrstnikov. Problem, ki tu lahko nastane je, da imajo lahko otroci za svojo starost preveč takih učnih vsebin in premalo spontane igre. Saj se trudimo to učenje predstaviti na igriv način, vseeno pa gre za definirane aktivnosti, ob točno določenem času na točno določen način.

Nestrukturirana igra ,ki je popolnoma prepuščena otroku, pa je temeljna za uspešen razvoj otroka. Igranje in igrivost mora biti tudi del šolskega in odraslega obdobja, saj pri igri sodelujeta obe hemisferi, izločamo hormon sreče in zato uživamo, to pa ima vrednost samo po sebi. Poleg tega pa igra omogoča kreativnost in radovednost, kar pa spet temeljno pomaga pri boljšem učenju. Na žalost se prepogosto zgodi, da se s šolo začne »resno življenje« in se na igro pozabi.

Zakaj že hodimo v šolo?

Da dobimo točke, da se lahko vpišemo v boljšo srednjo šolo in pridemo do dobre kvalifikacije za zaposlitev?

Tudi.

A šolo smo ustanovili zato, da se lažje in bolje učimo, učenje je pa temeljna lastnost življenja, brez njega ničesar ne moremo ne kot posamezniki ne v družbi.

Otroci se od malega učijo, vendar tega nismo tako imenovali, dokler ne vstopijo v šolo. Do všolanja je bilo učenje večinoma spontano, skozi igro, potem pa v šoli postane bolj organizirano, usmerjeno. Učiti se moramo tudi snovi, ki nas ne zanimajo, so za nas zahtevne in jih ne maramo. Gre za socializacijo, saj tudi kasneje ne bomo delali samo tega, kar nam je všeč. Otroci se učijo upoštevanja navodil, prilagajanja, sodelovanja.

Torej, če se hočemo res dobro učiti, moramo ob učenju uživati. Majhni otroci to spontano znajo, večjim pa šolski sistem pogosto vzame veselje do učenja. Vloga staršev tu je, da pomagajo otrokom obdržati veselje do učenja vsaj pri kakšnem predmetu ali pri popoldanski aktivnosti. Če se veselimo ob učenju, so naši uspehi večji in bolj se jih tudi veselimo. Ker so vsi deli življenja povezani z učenjem v neki obliki, je dobro, da se o tem z otroki pogovarjamo, da to ozavestijo in sčasoma šole ne jemljejo le kot obveznost in breme.

Kako se lahko otrok in družina pripravite na nove rutine, obveznosti in izzive?

Najprej je dobro imeti predstave o novostih, ki nas čakajo v življenju in zelo enostavno je obiskati šolo nekaj mesecev prej, pogledati učilnice, jedilnico, dvorišče, stranišča in se ob tem pogovarjati, kako v teh prostorih življenje teče. Ko se bo šola začela, čisto vse ne bo popolnoma novo. Pri slepih otrocih je potrebno izvajati vaje

orientacije v novem okolju, dokler otrok ne usvoji novega prostora. Potem pa še dodatno, ko so prostori polni učencev in zvokov, posebej, če gre za slepega otroka.

Namesto učenja abecede in osnov matematike, je, torej, bolj pozornost posvetiti drugim veščinam, ki so v šoli zelo pomembne in bodo vplivale na uspeh, pa tudi na boljšo samopodobo in dnevno počutje otroka. Tu gre za veščine, ki jih potrebujejo vsi šolarji, se pa jim pogosto ne posveča dovolj pozornosti. Tako zanemarjeno področje je npr. organizacija časa, dela, prostora.

Center IRIS ali šolanje v sosednji šoli v inkluziji?

Starši imajo stalno dilemo, ali vključiti otroka v zavod, ali pa bi bilo zanj bolje, da se vključi v šolanje blizu doma. Če gre otrok v Zavod preko tedna, je za otroka in starše tu še čustvena obremenitev in strah, ali bodo učitelji in vzgojitelji otroka res videli, zaznali njegove potrebe in mu prišli nasproti. Ločitev tako zgodaj je definitivno stresna. Po drugi strani vedo, da bo v Zavodu deležen več strokovnega dela, kot ga je lahko v inkluziji, saj so tu učitelji usposobljeni in imajo veliko izkušenj z otroki z okvaro vida., razredi pa so manjši in bolje prilagojeni.

Opažamo, da gre tu še za določene predsodke, saj tudi vsi otroci z okvaro vida iz Ljubljane ne obiskujejo Zavodske šole. Kot da bi naslov Zavod za slepo in slabovidno mladino dodatno stigmatiziral otroka.

Če se otrok šola v inkluzivnem okolju, se starši, morda še bolj kot otrok, zavedajo, da njihov otrok ne bo mogel na vseh področjih parirati otrokom brez posebnih potreb. Bojijo se, ali bo, zaradi svojih posebnih potreb, lahko sledil šolski snovi in se res naučil vsega, kar se mora. Ali mu bodo učitelji, ki nimajo specialnih znanj, tiflopedagog pa pride le 1x tedensko, znali priti nasproti glede prilagoditev in drugih posebnih potreb? Starši upajo, da bo vključitev v novo okolje doprineslo k otrokovi socializaciji, istočasno pa se bojijo, da ne bo ravno nasprotno, saj se njihov otrok ne bo mogel enako vključevati v različne aktivnosti, kot njegovi sošolci. Starši se bojijo, da drugi otroci njihovega otroka ne bodo sprejeli in bo zaradi tega dodatno trpel. Dilema ni enostavna, vsi starši se trudijo narediti najbolje v dobro svojih otrok in jim izbrati zanje dolgoročno najboljšo rešitev. Ta pa lahko izhaja le iz otroka in njegovih potreb in ne iz lastnih strahov, predsodkov in težav s sprejemanjem otrokove drugačnosti. Zavedati se morajo tudi, da otroci v inkluziji potrebujejo več pomoči pri prilagajanju in popoldanskem delu in je eno izmed vprašanj tu tudi, ali mu to lahko omogočimo.

Pogosto se zgodi, da starši otroke najprej vpišejo v redne šole, potem pa jih prepíšejo k nam. Včasih se zgodi, da otroci povedo kar o hudem doživljanju situacij v redni šoli in si oddahnejo pri nas.

Ker ni ene rešitve, ki bi bila dobra za vse in imata obe opciji dobre in slabe lastnosti, je nujno dobro sodelovanje med učitelji, starši in tiflopedagogom ves čas šolanja.

Urniki

Otrok bo po novem vsak dan vstajal ob istem času in počel vsako jutro iste stvari do odhoda v šolo točno ob določenem času. Preizkusimo, koliko časa traja jutranja rutina, in dodajmo še kakšno minuto za nepredvidene dejavnosti. Za otroke je zelo pomembno, da lahko predvidijo aktivnosti, slabše se znajdejo, če ne vedo, kaj je naslednji korak.

Jutra so lahko zelo kaotična, z veliko vpitja in živčnosti, da bomo zamudili, kar povzroči, da se dan slabo začne in potem v enakem slogu nadaljuje. Da so jutra mirna in vse aktivnosti potekajo tekoče, se je potrebno pripraviti že en dan prej.

Otrok mora pravočasno (vedno ob isti uri in po isti rutini) odditi v posteljo, da se spočije do naslednjega dne. Pred spanjem si pripravi (ali pa mu jo na začetku pripravijo starši) obleko, ki jo bo potreboval naslednji dan, pa tudi torbico (pregled vsak večer, da ne nosi s seboj vsega, kar ima in ne tistega, kar bo potreboval) in morda še športno opremo.

Naslednje jutro je samo priprava na šolski dan. Držimo se ure in v jutranji čas ne mešamo drugih aktivnosti, npr. igre.

Poleg higiene in oblačenja, je pomemben tudi zajtrk. Prehrana šolskega otroka je pomembno področje, ki ga obravnava drug članek, tu omenimo le, da je dobro, če otrok popije kozarec vode ali nesladkanega čaja, da nadomesti tekočino, ki jo je izgubil preko noči in poje vsaj kaj malega, čeprav, morda, se mu zjutraj apetit še ne prebudi. Pomembno je, da je takšno hrano, ki ima daljši čas presnavljanja (npr. beljakovine, maščobe, polnozrnat žitarice), kar mu bo omogočalo energijski dotok do šolske malice. Če ima otrok kakšne posebne prehranske navade, diete, je potrebno šolo o tem obvestiti vnaprej.

Da se bo otrok navadil na drugačen urnik, ki ga bo imel v šoli, ga navajamo že kak mesec prej, posebej, če je navajen dopoldne še ležati in spati, kar v šoli ne bo mogoče.

Zelo pomembno je, da se o novem urniku pogovarjamo in pridobimo otrokovo sodelovanje.

Popoldnevi bodo tudi drugačni, kot so sedaj, zato je treba vzpostaviti tudi rutino po pouku. Kako pride otrok domov, kdaj, kaj dela do učne ure? Dobro je, da se preobleče v kaj udobnega, gre morda za 20 min spat, da se spočije, ali pa se igra svojo najljubšo igrico.

Otrokov delovni dan je dolg, zato moramo paziti, da ima dovolj počitka in zabave. Prav je, da ga učimo rednosti in odgovornosti, vendar pa se moramo zavedati, da delamo zato, da živimo in ne obratno.

Čeprav na začetku še ni veliko nalog in učenja, je dobro vzpostaviti učno uro takoj. Na začetku bo otrok samo pregledal torbico, ošilil barvice, povedal, kaj so v šoli tisti dan delali in pripravil šolske potrebščine za naslednji dan. Dobro je, da je učna ura vedno ob istem času, to pomaga, da je otrok v prostem času res brez skrbi, ker je delo že opravil. To pripomore k razvijanju delovnih navad, ki so za uspešnost v šoli temeljnega pomena.

Nujno je, da se otrok veliko igra, saj se tudi med igro uči in razvija, pomembno pa je, da so igre gibalne in na svežem zraku, saj bo v šoli večinoma sedel v zaprtih prostorih.

Skrb zase in svoj prostor

Ker bo v razredu veliko otrok, morajo biti otroci že relativno samostojni, kar se tiče oblačenja in slačenja (pomoč pri tem so enostavna oblačila npr. ježki na čevljih)

namesto vezalk), pospravljanja svojih stvari na določen prostor, higijene, uporabe wc-ja, opravil v jedilnici.

Vse to lahko vadimo že doma. Otrok lahko pripravi /pospravi mizo za kosilo, že ve, da si je potrebno roke umivati brez opozorila in si pripraviti torbo.

Če ima otrok svojo sobo, je zelo koristno, da mu nad pisalno mizo namestimo tablo, kjer si bo nalepil najpomembnejše zadeve, npr. urnik, opomnik, da je naslednji teden potrebno prinesiti barvast papir in, da ima sošolka rojstni dan in bo potrebno izdelati voščilnico. Dokler še ne zna brati in pisati, je njegov opomnik lahko slikoven (urnik s slikicami na ježkih, ki jih vsak dan skupaj sestavimo). Za slepe otroke napišemo urnik v brajici in/ali pa v elektronski obliki. Urnik otroku omogoča, da je samostojen. Načrtovanje dela (npr. preko celega tedna) je še za malo starejše lahko težavno, vendar je dobro začeti vaditi čim prej.

Dobro je, da je v sobi veliko polic, ene so (v ločenem kotu) namenjene igračam, druge pa šolskim potrebščinam. Otrok se kmalu nauči, da predmete vedno odlaga na isto mesto, pomagajo mu nalepke z oznakami, kje je kaj. Podobne nalepke ima na policah omare za obleke. Tudi če obleke niso lepo zložene, bo dobro vedel, kje naj išče npr. sveže nogavice.

Pisalna miza naj bo vedno prazna, na njej so le stvari, ki jih otrok potrebuje za tisto aktivnost, ki jo ravno izvaja. Ko to aktivnost zaključi, pospravi stvari na točno določeno polico.

Urejen prostor na otroka deluje pomirjujoče, da se lahko zbere za šolsko delo. Nepospravljene, povsod ležeče igrače ga dekoncentrirajo. Otroku moramo doma in v šoli omogočiti varno in neodvisno gibanje in orientiranost, zato moramo poskrbeti za oznake, nespreminjanje postavitve, pospravljenost.

Ko je šolsko delo opravljeno, je čas za igro in sprostitev. Ko se ta konča, gredo tudi igrače na svoje določene prostore. Pomembno je, da pazimo na uravnoveženost in ritem izmenjav dela in sprostitve. Najbolje je, da to večino otroka naučimo z lastnim zgledom. Na začetku so učne ure kratke in pavze pogoste.

Redni obiski knjižnice in ogled knjigic pri pisalni mizi pomagajo razvijati navado sedenja in dela za pisalno mizo.

Če otrok nima lastne sobe in npr. piše naloge pri jedilni mizi, pa je potrebno omogočiti, da je pri delu nemoten in se npr. mlajši otrok igra v drugem prostoru. Učna ura je vedno ob istem času tudi v tem primeru.

Čustva

Pogovor o čustvih je dobro gojiti. Veliko družin se pogovarja le o dogodkih, nalogah, materialnih stvareh in otroci ne razvijejo refleksije in pogovora o čustvih. Čustva zadržijo zase, tudi takrat, ko jih preplavljajo. Nočejo obremenjevati staršev, sami pa ne vedo, kako rešiti težavo. Čustveno stabilen otrok se bo v šolskem sistemu bolje znašel od bolj ranljivega.

Starši pomagajo otroku tudi s tem, da pokažejo na primeren način vsa čustva in o njih govorijo. Veliko staršev ne prizna svojemu otroku, da jih je česa strah, z mislijo,

da bodo tako otroku pomagali, da ga bo manj strah. Kot da strah ni legitimno čustvo. Ko ga otrok doživi tudi sam o njem ne more govoriti, mi pa mu ne moremo pomagati. Včasih pa otrok ne zna formulirati, kako se počuti in mu lahko pomagamo s kakšno zgodbo, s katero se bo lahko identificiral in govoril o svojih strahovih.

Ne zanikamo, da so nove izkušnje lahko strašljive, ampak pomagamo uravnotežiti z pozitivnimi stvarmi, npr. otrok bo spoznal nove prijatelje in lahko hodil h glasbenemu krožku. Morda se lahko z novo sošolko že začne družiti preden se šola začne, da bo že imel prijateljico v razredu. Povemo pa tudi kakšno svojo izkušnjo, ko nas je bilo strah neznanega, ki pa, ko je postalo znano, ni bilo več strašljivo. Najpomembneje pa je, da otroku omogočimo, da o tem govori, da sploh razumemo, česa se boji. Pogosto nas preseneti, da imajo otroci čisto druge strahove, kot jih sami pričakujemo. Ne pozabimo poskrbeti za svoja čustva, saj je nekaj grenko-sladkega tudi za starše ob takih prelomnicah. Otrok nas ne potrebuje več toliko, nanj bodo vplivali tudi drugi ljudje v dobrem in slabem smislu, dobivamo nove dolžnosti v skrbi za otroka. Ali bo še kaj časa ostalo za nas same?

Psiho-socialne veščine

Od tega, kako se bo otrok vključil v razredno skupnost in se znašel v novem okolju bo odvisno, kako rad bo hodil v šolo in kako dobro se bo učil. Slabovidni otroci potrebujejo pomoč odraslih, da so ves čas na tekočem, kaj se v razredu dogaja, slej ko prej pa tudi, da se razred »socializira« za potrebe otroka, ki ne vidi. Zato je treba vložiti veliko dela v pogovore z učiteljem in mu pri tem pomagati, saj redko poznajo to področje. V razredu bo veliko novih situacij in koristno je, da jih preigramo preden se zgodijo.

Največkrat otroci poznajo večino svojih bodočih sošolcev, vseeno pa ni odveč, če se naučijo predstaviti, pozdraviti, vzpostaviti kontakt z neznanim otrokom in odraslim. Ali se zna naš otrok priključiti igri drugih? Zna povabiti drugega otroka, da se mu pridruži pri neki aktivnosti? Zna podeliti bonbone? Zna čakati, da bo na vrsti? Stati v vrsti za kosilo? Nositi pladenj s kosilom? Zaključiti, kar dela? Se postaviti zase in/ali zaprositi za pomoč, če ga starejši otroci zafrkavajo? Zna slediti navodilom? Če ne razume navodil, si upa prositi za dodatno razlago? Dvigniti roko, da prikljče pozornost?

Razume osnovne gibe in mimiko in jih uporablja?

Se zna otrok sam pomiriti, če kaj ni tako, kot si želi? Ve kaj mora narediti, če se polula?

Šole imajo svoja pravila in hišni red. Ni potrebe narediti veliko lekcijo iz tega, ampak škodilo pa tudi ne bo, če ob pravem trenutku otroku kakšno pravilo razložimo.

Kaj pa če ima otrok strah pred ločitvijo od starša? V takem primeru vadimo, da otrok ostane sam vedno dalj časa in vedno bolj oddaljen od starša.

Seveda pa bomo o vseh posebnostih našega otroka obvestili učitelja, da bo otrokove težave takoj zaznal in mu pomagal.

Otroci se pogosto sprejo eden z drugim, lahko celo pride do prerivanja. Se vaš otrok znajde v taki situaciji?

Koncentracija je nujna pri različnih aktivnostih. Otrok trenira podaljševanje koncentracije tako, da mu beremo daljše pravljice, se z njim dalj časa pogovarjamo. V tem času ne gre na wc, ampak počaka na »odmor«.

Otroka peljemo v muzej, gledališče ipd. in od njega pričakujemo primerno vedenje in, da je »prisoten« skozi ves čas dogodka. Otrok naj se navadi na nove okoliščine, kraje, dogajanja, zvoke, motnje.

Predvsem je pomembna kondicija za sedenje veliko ur skupaj, saj tega v vrtcu ne delajo, ampak se sprehajajo, ležijo na tleh, tekajo...Potrebno bo sedeti, slediti navodilom, izvajati naloge takrat, ko to učitelj reče, ne pa, ko bi otrok sam želel to početi.

Otrok ne rabi znati brati in pisati, dobro pa je, da spretno ravna s papirjem, svinčnikom, ravnilom, škarjami, lepilom ...

Računalniki

Različne naprave so toliko koristne /škodljive, kot jim starši to omogočijo biti. Računalnik ni varuška, kadar starši nimajo časa biti z otrokom, lahko pa je nagrada za dobro opravljeno delo. Veliko igrice je zelo poučnih in razvija otrokove sposobnosti (npr. koncentracijo, logiko, učenje angleščine) mimogrede ob igranju., marsikateri pa so škodljive in odtegnejo otroke od resničnega življenja. Nevarnost je, da otrok ničesar več ne počne brez računalnika.

Slepi in slabovidni so odvisni od elektronskih naprav in njihovih programov. Računalniki omogočajo povečave, spremembe kontrastov, brajevo vrstico in še marsikaj, kar bo otroku pomagalo, da bo imel podobne pogoje za učenje, kot njegovi videči vrstniki. Zato naj otroci, ki nujno potrebujejo računalnik kot pomoč pri učenju, dobijo vsa znanja potrebna za to čim prej. Marsikateri otrok bo uporabljal računalnik že ob vstopu v šolo.

Pri tem moramo biti zelo pozorni. Razvijati moramo otrokove grafomotorične sposobnosti, kljub temu, da ne bo pisal z roko, mu bodo pa pomagale razvijati možganske poti. Učenje socialnih veščin (npr. sodelovanje, druženje, komunikacija, izražanje v živo) in učenje na »analogen« način koristi na vseh področjih življenja in miselnih procesov.

Prvi šolski dan

Malo ceremonije na prvi šolski dan ne škodi, saj otroci čutijo, da je ta dan res nekaj posebnega. Fotografirajmo se in po šoli gremo na sladoled, da se pogovorimo, kako je bilo. Pozorni smo ne le na vsebine povedanega, ampak na čustveno spremljavo, saj se že prvi dan zgodi veliko novega.

Je otrok navdušen ali zveni zaskrbljeno?

Ko otroka pripeljemo v razred, mu pokažemo še enkrat kje se vse nahaja in se odstranimo, da otrok čim prej lahko doživi to, kar je tako dolgo čakal. S tem, da ga pustimo, mu sporočamo, da verjamemo, da se bo sam znašel. Učitelji bodo pozorni na vse, saj vedo iz izkušenj, kako velik dan je to. Mi pa gremo lahko na kavico s kakšnimi drugimi starši, se spoznamo in podelimo to skupno izkušnjo z njimi.

Otroci z okvaro vida morajo imeti priložnost vadbe orientacije že pred začetkom šolskega leta do stopnje, ko se lahko znajdejo sami. Belo palico slepi po navadi

uporabljajo zunaj, v tem primeru, pa je potrebno na začetku otroku dovoliti, da jo uporablja tudi v šoli. Deli razreda naj bodo tipno označeni, da se bo otrok lažje orientiral.

Potem

Ali otrok dobro pozna pot do šole in gre tja lahko varno sam? Tudi, če gre z osebnim pomočnikom, je dobro, da pozna vso pot tudi sam.

Dobro je, da starši čim bolj sodelujejo s šolo, da spoznajo, kaj dnevno doživlja njihov otrok in lahko pomagajo pri izboljšavah. Pogosto se starši izogibajo npr. sodelovanju v Svetu staršev, potem pa nezadovoljstvo s šolo izražajo na nekonstruktivne načine.

Sošolci se radi družijo tudi popoldne in je dobro, da starši to spodbujajo. Morda lahko prijatelja sošolca skupaj delata domače naloge, ali pa se igrata na igrišču.

Druženje v živo (ne preko FB-ja) je nujno za zdrav razvoj telesa in duha. Omogoča kreativno igro, najbolje na zraku in tudi trajna prijateljstva, ki imajo čisto drugo težo, kot tista v socialnih medijih.

Vsak človek je vesel pohvale in nagrade za dobro opravljeno delo. Otroci po eni strani potrebujejo spodbujanje pred/ob delu in povratno informacijo o opravljenem delu. Pohvala in nagrada so rezervirani za posebne napore ali posebej dobro opravljeno delo. Povratna informacija je vedno potrebna, saj otroci pogosto ne vedo, ali so opravili celotno nalogo in kako kvalitetno. Iz povratne informacije se učijo bolje in drugače. Tako moramo jemati tudi opisne ali številčne ocene, ki so pogosto problematične. Bistri otroci brez dela na začetku dobivajo dobre ocene in živijo v iluziji, da delo ni potrebno. Slabe delovne navade jim kasneje delajo veliko težav. Slabe ocene pogosto slabšajo otrokovo samopodobo in skrbijo starše. Če pa jih vzamemo kot povratno informacijo, vemo, kaj moramo delati, da bo otrok hitreje napredoval. Starši otroke pogosto kaznujejo zaradi slabih ocen, s tem pa povečajo njihovo stisko in zavirajo napredek. Otroke moramo videti celostno in ugotoviti od kod izvira ocena. Potem jim lahko pomagamo, da se dolgoročno razvijajo, saj se dobre in slabe ocene hitro pozabijo in v resnici niso zelo pomembne.

Domače naloge so pogosto jabolko spora. Otrok mora najprej vedeti, da jo ima, kako si bo zabeležil, kaj mora delati popoldne? Koga lahko pokliče in vpraša? Na začetku bo pri večini otrok potrebno, da delate naloge skupaj. To ne pomeni namesto njih, ampak le v vaši prisotnosti, da lahko preverjate, ali je otrok zbran, se zna lotiti naloge, kako rešuje probleme, vztraja do konca, popravi napake, ko pregleda opravljeno?

Vse to so drobne veščine, ki se jih je treba priučiti in se jih otroci sami ne znajo.

Kaj pa če »boli trebušček« ?

Otroci na stisko pogosto reagirajo s telesnimi simptomi, v novem okolju se je treba tudi prekužiti in so v resnici pogosteje bolni. Včasih pa se zgodi, da spoznajo, da se šoli lahko izognejo, če zbolijo... Težko je ločiti, za kaj gre, predvidimo pa lahko, da je kakšna situacija za otroka prezahtevna in zaradi tega zboli. Zato se pogosto pogovarjajmo z učiteljem, otrokom, njegovimi prijatelji, da dobimo čim več informacij o tem, za kaj gre.

Pogosto otroke skrbi za nas, kadar nismo v najboljši kondiciji in se počutijo bolje, če ostanejo z nami. Če nismo dobro, to otroku tudi povemo, mu razložimo zakaj in kaj delamo za to, da bomo bolje. Otroci imajo bujno domišljijo in jih lahko skrbi brez pravega razloga.

In na koncu

Ne pretiravajmo s pripravo, sicer bo otrok dobil občutek, da je šola nekaj res pomembnega, zahtevnega in se je bo prejel, kot veselil. Ne pozabimo, da se gre otrok v šolo učiti, zato se vsega ni potrebno naučiti že pred vstopom. Naš cilj je, da se bo otrok v šoli naučil veliko novega, postal samostojen in odgovoren, predvsem pa, da bo v šoli užival, se družil in počel ogromno stvari, ki jih doma ne more. Skratka, da bo razširil svoj svet, ga oplemenitil in delil. To pa je za ljudi z okvaro vida temeljno.

Komunikacija, sodelovanje in vloge udeležencev, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces slepega/slabovidnega

Damjana Oblak

Udeleženci, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces in njihove naloge:

- otrok, ki aktivno sodeluje pri pouku, sledi navodilom, opravi zadolžitve, naloge, se družijo z vrstniki ...;
- starši, ki:
 - sporočajo informacije o otroku, posebnosti, spremembah,
 - otroka vozijo na ure specialnih znanj,
 - spodbujajo samostojnost, veščine mobilnosti in orientacije, poskrbijo za gibanje, poskrbijo, da otrok opravi šolske dolžnosti ...
 - s svojimi predlogi sodelujejo pri pripravi (in uresničevanju) individualiziranega programa,
 - se seznanijo z vsebino individualiziranega programa (IP),
 - priskrbijo razpoložljiva učna gradiva,
 - se udeležijo tečaja brajice (če otrok dela po metodi za slepe),
 - se udeležujejo seminarjev, delavnic, ki jih organizira Center IRIS (in otrokova matična osnovna šola),
 - sporočajo morebitne odsotnosti;
- učitelj, ki:
 - skrbi, da vzgojno-izobraževalni proces poteka nemoteno,
 - upošteva prilagoditve otroka.
 - poskrbi za ustrezna gradiva in zato, da lahko otrok aktivno sodeluje pri pouku. (Spremljevalec otrok po potrebi pri tem pomaga.)
 - se udeleži izobraževanj, skupine za učitelje slepih, ki jih organizira Center IRIS
 - ...
 - upošteva metode dela za otroka (metoda za slepe/slabovidne),
 - se pozanima o pripomočkih (objavljeno na spletni strani Centra IRIS) in si jih tudi izposodi,
 - sestavi individualiziran program in je prisoten na sestankih strokovne skupine;
- spremljevalec, ki:

- vzpodbuja otroka k samostojnosti, socialnim veščinam, socialni vključenosti, k uporabi bele palice (če jo potrebuje);
- skrbi za varnost pri učnih sprehodih, ekskurzijah, pri gibanju ...
- nudi fizično spremstvo predvsem v novem okolju,
- udeleži se izobraževanj in srečanj za spremljevalce, ki jih organizira Center IRIS.
- pozna brajico (če je spremljevalec otroku, ki dela po metodi za slepe),
- sodeluje z učiteljem in otrokovim mobilnim koordinatorjem ter sledi njunim napotkom;

- mobilni učitelj, ki:
 - na šoli izvaja dodatno strokovno pomoč (DSP),
 - sestavi prilogo IP,
 - se udeležuje srečanj strokovne skupine,
 - napiše evalvacijo dela za otrokom,
 - pošilja vabila v zvezi z izobraževanji, srečanji, delavnicami staršem, učiteljem, spremljevalcem, drugim strokovnim delavcem ...,
 - po potrebi svetuje učiteljem, staršem, spremljevalcem,
 - po potrebi (na pobudo) izvede delavnico za skupino, razred,
 - izvede predstavitev otroka celotnemu učiteljskemu zboru,
 - svetuje staršem obisk psihologa na Centru IRIS (po potrebi),
 - svetuje pri prilagoditvi šolskega okolja;

- učitelj specialnih znanj, ki:
 - izvaja ure specialnih nanj (orientacija in mobilnost, vaje vida, vsakodnevne veščine in spretnosti, računalniško opismenjevanje, računalništvo, ure športne vzgoje ...)

- svetovalni delavec v šoli, ki:
 - sodeluje/sestavi individualizirani program,
 - poskrbi za srečanja strokovne skupine (v dogovoru z ravnateljem),
 - piše zapisnike sestankov strokovne skupine,
 - se udeleži izobraževanj,
 - hrani osebne mape učencev (svetovalna služba),
 - pozna zakonodajo s področja otrok s posebnimi potrebami,
 - je vezni člen med sodelujočimi v vzgojno-izobraževalno instituciji po vertikali (vodstvo/učitelji/starši/učenec) in horizontali (učitelji/starši/zunanje institucije ...),
 - sporoča in predlaga potrebne informacije/spremembe vodstvu šole.

Skupni cilj vseh udeležencev je doseganje zastavljenih ciljev v individualiziranem programu otroka, pri čemer **predpogoj za uspešno delo predstavljajo** medsebojno sodelovanje, komunikacija in poznavanje vlog.

Pred opismenjevanjem

Janja Hrastovšek

Glej priloženi dokument.

2. srečanje

Značilnosti okvar vida in njihov vpliv na otrokov razvoj, razvijanje kompenzacijskih veščin s poudarkom na področjih iz razširjenega kurikula Dragana Žunič

Slepota in slabovidnost sta trajni izgubi vida različne stopnje in izvora, ki ju ni možno izboljšati ali ozdraviti bodisi z operacijskim posegom bodisi z optično korekcijo (očali, kontaktne leče). Kot taki sta stalna in dokončna primanjkljaja, ki močno vplivata na vsakdanje funkcioniranje posameznika in njegovo kvaliteto življenja.

Prema definiciji Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) so slepe in slabovidne osebe, ki imajo zmanjšano ostrino vida pod 30 % monokularne ostrine vida na boljšem očesu s ali brez korekcije ter zoženo vidno polje v vseh meridianih do vključno maksimalno 20 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida (Vidovič-Valentinčič, 2016). Glede na stanje vidnih funkcij ter značilnosti vizualnega funkcioniranja je skupina oseb z okvaro vida izrazito heterogena skupina.

Tako, Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) razlikuje 5 kategorij slepote in slabovidnosti:

- 1. kategorija: zmerna slabovidnost;
- 2. kategorija: težka slabovidnost;
- 3. kategorija: slepota z ostankom vida:
- 4. kategorija: slepota z minimalnim ostankom vida
- 5. popolna slepota ali amaurosis (Vidovič-Valentinčič, 2016).

V pedagoški zakonodaji s področja posebnih potreb je leta 2015 v posodobljeni različici *Kriterijev za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami* (2015) uvedena dodatna kategorija slabovidnosti, in sicer *okvara vidne funkcije*, ki nastane kot posledica obolenja in/ali delovanja osrednjega živčevja. Okvara vidne funkcije je lahko prisotna pri eno- ali obojestransko delno ali v celoti ohranjeni ostrini vida in pri eno- ali obojestransko delno ali v celoti ohranjenem vidnem polju.

Najpogostejši vzroki slepote in slabovidnosti med otroki so okularne okvare vida kot so različne bolezni mrežnice, siva mrena, okvara vidnega živca, glavkom, pigmentozna retinopatija, uveitis, nekorrigirane refrakcijske napake, dedne okvare vida (kot je npr. Leberjeva kongenitalna amaurosa), okvare vida v sklopu sindromov (Usher sindrom, CHARGE sindrom) idr. V zadnjih letih postaja kortikalna/cerebralna motnja vida vodilni vzrok otroške slabovidnosti (slo. sin.: okvara vidne funkcije).

Glede na čas nastanka ali pojava bolezni, splošno zdravstveno stanje in osebne značilnosti otroka, omenjeni vzroki slepote in slabovidnosti pripeljejo do različnih funkcionalnih, psihosocialnih in ekonomskih posledic. Tiflopedagoška (re)habilitacija temelji na ugotavljanju razsežnosti teh posledic, primanjkljajev in ovir, močnih funkcionalnih področij otroka, potreb po različnih prilagoditvah okolja in vzgojno-izobraževalnega procesa, a z namenom doseganja najvišje stopnje kvalitete življenja otroka in njegove družine.

Področja tiflopedagoške (re)habilitacije se skrbno izbirajo in načrtujejo v skladu z otrokovo starostjo in njegovimi sposobnostmi. Tako v predšolskem obdobju sledimo ciljem *Oregonskega projekta za predšolske slepe in slabovidne otroke* (OR project, 2007) in protokolu za obravnavo otrok s kortikalno/cerebralno motnjo vida (Roman-

Lantzy, C. (2018) s poudarkom na razvoju kompenzacijskih področij in spretnosti za nemoten vstop otroka v osnovno šolo. V obdobju šolanja pa so v individualiziranem programu zastopljena področja iz *razširjenega kurikula* za slepe in slabovidne otroke (ECC, 2013): pomožna in podporna tehnologija, senzorne spretnosti, orientacija in mobilnost, socialne veščine, pristočasne in rekreacijske dejavnosti, vsakodnevne veščine, opolnomočenje, poklicno usposabljanje, kompenzatorne spretnosti.

Viri:

Expanded Core Curriculum for Students with Visual Impairments-ECC (2013). Texas school for the blind and visually impaired. Pridobljeno dne 2. 5. 2020

<http://www.tsbvi.edu/store/ecom/index.php?action=ecom.pdetails&mode=ecc>

Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami, Zavod RS za šolstvo, pridobljeno dne 2. 5. 2020.

<https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/kriteriji-puopp-2015/files/assets/basic-html/index.html#9>

Roman-Lantzy, C. (2018). Cortical Visual Impairment: An Approach to Assessment and Intervention, 2nd Edition. AFB Press.

The Oregon Project for Preschool Children who are Blind or Visually Impaired, 6th ed. (2007). Pridobljeno z dne 2.5. 2020 <http://www.soesd.k12.or.us/oregon-online/>

Vidovič-Valentinčič, N. (2016). Slepota, slabovidnost in rehabilitacija: *Izbrana poglavja iz oftalmologije*. Očesna klinika, UKC Ljubljana. Pridobljeno z dne 2.5. 2020 <http://www.zos-szd.si/doc2/ucbeniki/slepota6LowRes.pdf>

Zakonodaja, postopki, pravice

Lena Pavli Fister

Prispevek ni bil oddan. Za več informacij kontaktirajte: lena.pavli@center-iris.si

DRUŽINE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI - MOJ OTROK JE DRUGAČEN

Sabina Šilc

- Pričakovanja se ne izpolnijo: sprejemanje ali travma
- Strokovnjaki dobro poskrbijo za otroka, za starše pa ne
- Starši sami se popolnoma posvetijo otroku, nase pa pozabijo
- Posledično pride do neravnotežja v in med člani družine

Starša

- Matere se pogosto zlijejo z otrokom in imajo težave s separacijo
- Očetje pogosto delajo več, da bi zaslužili za dodatne potrebe otroka.
- Pogosto so v teh družinah očetje tisti, ki ozaveščajo žene, da je lahko v življenju, kljub otroku s pp, tudi prostor za druge "projekte", veselje...

- Dobro je skrb za otroka prepustiti komu drugemu, čeprav je morda manj spreten
- Pogosta oblika družine

OTROK NI CENTER VESOLJA

- Dobra samopodoba izhaja iz občutka, da lahko upravljam s seboj in imam določeno mero vpliva na svoje življenje.
- Samospoštovanje izvira tudi iz spoštovanja drugih, pohvala za zaslužene zasluge, prispevke za skupnost, lastno napredovanje
- Človek z dobro samopodobo in samospoštovanjem lahko navezuje enakopravne/uspešne odnose z drugimi

NAUČENA NEMOČ

- Seligmanov poskus
- Starši otrok s pp 24 ur na dan skrbijo za otroka, za njegovo srečo, zase pa ne, sočustvujejo z otrokom do te mere, da tudi sami postanejo nemočni
- Pomoč otrok in starši pričakujejo od zunaj
- Posledica je pasivnost, nesamostojnost, neodgovornost otroka, ki ne razvije svojih sposobnosti v polni meri

SOROJENCI

- Bratci in sestre včasih postanejo nadomestni starši otroku s pp in nimajo pravega otroštva, so prezgodaj odrasli, osamljeni in zaskrbljeni za prihodnost
- Lahko pa postanejo nevidni in pridni, da bi utrujenim staršem prihranili še skrb zase
- Včasih postanejo uporniki, težavni, zato, da bi dobili pozornost staršev

VLJUČENOST DRUŽINE V DRUŽBO

- Družine otrok s pp so tako okupirane z otrokom, da postopoma izgubijo stike z drugimi družinami in nimajo časa za družbeno angažiranje

- Otroci s pp so objektivno omejeni pri možnostih samostojnega druženja in družbenih aktivnosti
- Posledica je izolacija družine

DRUŽINE STREMIJO K RAVNOTEŽJU

- Vse družine si želijo biti srečne
- Ni posebnih razlik v “uspešnosti” med družinami otrok s pp in onimi brez njih
- Nihče nas ni naučil upravljati z družino
- “Napake “ in “uspehi” so enako pogosti pri vseh družinah
- Družine se pa razlikujejo po tem, ali oboje ozavestijo in se iz njih tudi kaj naučijo

ZGODNJA OBRAVNAVA

- Pomembno je, da je zgodnja obravnava res zgodnja
- Družino je potrebno razumeti kot sistem in nuditi pomoč vsem članom, ne le otroku s pp
- Pogosta posledica , če tega ne storimo je izgorevanje staršev in pogosto razpad partnerskega odnosa/družine
- Tudi sorojenci čutijo posledice
- Dobra struktura družine

ZDRAVA DRUŽINA

- V zdravi družini (ne glede na to, ali je njihov član tudi človek s pp) imajo vsi člani jasno določene vloge. Družino vodita starša, odločata pa tudi o vplivu zunanjih faktorjev na družino in otroka s pp. Poseben poudarek je na skrbi za dobro partnerstvo.
- V taki družini vsak član skrbi najprej zase, potem pa tudi drug za drugega.
- Konflikt, zavrnitev, stiska so možni in so tudi tema diskusij

- Pravila dobre komunikacije

REŠEVANJE PROBLEMOV

- DISCIPLINA UMA
- Negativno razmišljanje jemlje moč za dobre aktivnosti in reševanje problemov
- Pomembno je, da s “pozitivnim mišljenjem” ne potiskamo problemov pod preprogo
- Pomembno je, da se naučimo obvladovati svojo nevro-fiziologijo in tega naučimo tudi otroka
- Za zadovoljstvo je pomembnejši naš odnos to stvari, kot stvar sama

3. srečanje

O možganih: človekova svoboda, človekova določenost. Ali je človek že v naprej določen? Kaj človeka določa?

Mag. Nina Čelešnik Kozamernik

I. UVOD

Posvetili se bomo vprašanju o človekovi določenosti, in sicer ker nas zanima ali sploh lahko in kako lahko vplivamo na posameznika. Ključne dileme na tem področju so naslednje: Če je človeku že vse dano, zakaj bi se potem trudili? Če je človek nepopisan list, imamo res vse možnosti odprte? Zanima nas predvsem, ali obstaja še tretja možnost.

II. ČLOVEKOVA DOLOČENOST

V prvem delu se bomo posvetili vprašanju ali je človek že v naprej določen in kaj ga določa. Na prvi del vprašanja odgovarjamo pritrdilno, človek je v naprej določen, in sicer ga določajo dednost, prenatalni razvoj, razvoj v zgodnjem otroštvu in okolje.

Postavlja pa se še vprašanje, v kolikšni meri je človek določen. Prenatalni razvoj nudi osnovo, brez katere ne moremo graditi in je zelo pomembno, da je za ta del obdobja v otrokovem razvoju kar se da optimalno poskrbljeno.

V nadaljevanju smo predstavili zgodbi, ki podkrepita tezo, da je človek v marsičem že v naprej določen: ZGODBA DEČKA S FETALNIM ALKOHOLNIM SIDRMOM in ZGODBA DEČKA IZ DIVJINE.

SISTEMATIČNO RAZMIŠLJANJE O ČLOVEKOVI DOLOČENOSTI

V nadaljevanju bomo predstavili sistematično razmišljanje o izhodiščnih zgodbah. V zgodbi Abela je jasno vidno, da se je otrok, kljub kasnejšemu ljubečemu odnosu in

skrbni negi lahko razvil le do točke svojih zmožnosti; zmožnosti, ki jih je pridobil v prenatalnem obdobju in obdobju prvih treh let. Zamujenega se ni dalo nadoknaditi.

Prav tako nas druga zgodba Viktorja opominja na dvoje, in sicer neustavljiva želja po preživetju in življenju je Viktorju omogočila, da je tako majhen v divjini sploh preživel, hkrati pa je osamitev pustila nepopravljive posledice. Kljub temu, da je bil posvojen v ljubeče okolje ljudi, ki so se zanj trudili, ga učili in spodbujali, s še vedno ga več od tega kar mu je bilo določeno, niso mogli naučiti. Predpostavimo lahko dvoje, in sicer da je nosečnost potekala v relativno zdravem okolju in je otrok sam preživel šele nekaj mesecev po rojstvu ali bolj verjetna, da je že nosečnost potekala v neprijaznem okolju in da je to, da je deček v divjini preživel sam, čudež.

Kot pravi Kather (Schockenhoff 2013a, 28): »Le življenje (2) lahko spozna življenje (1).« Torej bo življenje (2) pokazalo, kako se je življenje (1) začelo. Res je, da je človek sestavljen najmanj iz materialne, kemične, biološke, psihološke in teološke ravni, a vendar vse ravni skupaj tvorijo celoto in vsaka od ravni nudi osnovo za celostno delovanje človeka. In judje z dobrimi osnovami (ki so jih prinesli na svet ali / in so bili v njih rojeni) imajo mnogo boljše možnosti za uspeh, razvoj, napredek, predvsem celostno delovanje človeka kot osebe.

Človeku so dane možnosti in določenosti in ene se prepletajo z drugimi. Po eni strani nas omejujejo, po drugi pa nam omogočajo napredek. Vsekakor brez možnosti ne moremo napredovati, a napredujemo lahko le do točke naših možnosti.

Ni čudno, da v knjigi *Možgančki se predstavijo* (Moll, Dawir in Niescken 2008, 7) možgančki o sebi povedo tole: »Vem, da sem zgoden. Vendar se hočem prepričati, da ne boste zamudili začetka. Kajti začetek je strašno pomemben. Če ga zamudite, je tako kot v kinu: celega filma ne morete dobro razumeti.« To pomeni, da se lahko v življenju trudiš, delaš, učiš, pa nekaj vseeno ne gre in ti ne veš zakaj. Zelo verjetno je vzrok v prenatalnem obdobju, ki nam je dalo omejene možnosti za naš razvoj. Zato ni nič nenavadnega, da Kitajci rojstni dan praznujejo na izračunan dan spočetja in ne na dan rojstva. Ta navada opozarja na pomen gestacije, razvojnega obdobja od spočetja do rojstva, ki traja približno 266 dni (Papalia idr. 2003, 75). Taka navada je zelo smiselna, če vemo, da se oblikovanje možganov začne že v 1. mesecu po spočetju in v drugem mesecu možganski impulzi že uskaljujejo delovanje sistema organov (76).

Ali kot pravi Dirscherl (2006, 30), ko navaja Arnolda Gehlena: »Človek je pomanjkljivo bitje, ki je sposobno uravnovešenega delovanja.« Torej se rodimo nepopolno oblikovani, sposobni pa smo uravnovešenega delovanja – predvsem s pomočjo vzorov in okolja, kjer se (lahko) razvijamo in delujemo. Če bomo to delovanje dosegli, pa je spet prepuščeno človeku, njegovim zmožnostim, interesom, odločitvam.

POMEN PRVEGA OKOLJA

Naše razmišljanje o človekovi določenosti lahko nadaljujemo z razmišljanjem o prvem okolju vsakega posameznika – o maternici. V knjigi *Možgančki se predstavimo!* (Moll, Dawir in Niescken 2008, 13) možgančki pišejo o nastanku otroka: »Mama me že od svojega rojstva nosi s seboj kot nezrelo jajčece. Poznava se torej

že celo večnost. Nasprotno pa je očka v igro vstopil šele pred kratkim. Od takrat mimogrede tudi smem govoriti o sebi v prvi osebi. Rodil sem se v trenutku, ko se je očkova semenčica srečala z maminim jajčecem.« Zavedati se moramo, da rojstvo za možgane ni niti približno tako pomemben mejnik kot za novorojenčka in za okolico (Morris idr. 2009, 77), ker se je pomemben mejnik začel dogajati že s trenutkom združitve ženske in moške spolne celice. Prav o tem piše tudi Schockenhoff (2013a, 447), ki pravi, da če ne gledano z očmi že rojenih ljudi, ampak iz zarodkove lastne perspektive, ko se nahaja pred svojim rojstvom, potem je to (rojstvo) zanj prej podobno spremembi kraja, izstopu na prosto ali osvajanju novega življenjskega prostora.

Jonas v Schockenhoff (2013a, 35) pravi, da vsako živo bitje potrebuje nekoga drugega, da lahko živi. Ta nekdo so v primeru človeka njegovi starši, ki so ga spočeli, donosili, rodili in zanj skrbeli. Schockenhoff (2013a, 35) nadaljuje, da je zato življenje bivanje, ki se vedno nanaša na nekaj kar mu stoji nasproti (mogoče skušnjava splava), odnos (bo prišlo do spočetja otroka ali ne), v katerem en člen (najprej mama in oče, nato le mama) zagotavlja pogoj za samostojnost drugega (otroka). Vse to nakazuje, da je človek v naprej določen že v smislu odločitve staršev ali ga bodo spočeli ali ga bodo obdržali ali splavili in kako bodo zanj že od spočetja dalje skrbeli. Schockenhoff (2013a, 452) še piše o tem, da človeško bivanje poteka v kontinuumu, ki ga lahko razčlenimo na različne življenjske odseke, ki spadajo k časovni obliki ene in iste osebe, ki je v svojih življenjskih obdobjih identična s seboj. Torej je začetek s spočetjem in konec s smrtjo. In to za eno in isto osebo.

Da pa je novi osebi omogočeno zdravo spočetje in razvoj, nanj močno vplivajo številni dejavniki tako po mamini in po očetovi strani. Dejavniki, ki vplivajo na zdravo spočetje in razvoj otroka po materini strani so: prehrana, telesna aktivnost, zdravila, alkohol, droge, nikotin, kofein, marihuana, spolno prenosljive bolezni, starost mater, vpivi iz okolja (sevanje, onesnaženost, vlaga) (Pappalia 2003, 80 – 87). Dejavniki, ki vplivajo na zdravo spočetje in razvoj otroka po očetovi strani so: sevanje, alkohol, nikotin, kofein, marihuana, rentgen, premalo C-vitamina, kokain, kajenje, strost, vplivi iz okolja (sevanje, onesnaženost, vlaga) (Pappalia 2003, 87 – 88). In prav na te dejavnike lahko bodoči straši še kako vplivajo in s tem bistveno pripomorejo k zdravemu spočetju in razvoju otroka, vsekakor pa vsi zgoraj omenjeni dejavniki posameznika močno določajo.

MOŽGANI IN KAKO ČLOVEKA DOLOČA SPOL

Novorojenčkovi možgani so v primerjavi z ostalim telesom dobro razviti in zajemajo 10% celotne teže (pri odraslih 2 %), tehtajo cca. 350 g (odrasli 1,1 do 1,7 kg) in prostornina lobanje je 400 mL (odrasli 1300 do 1500 mL). Možgani dečkov so nekoliko večji kot možgani deklic. Dozorevanje možganov narekuje razvoj telesa, in sicer se najprej izboljšata koordinacija in ravnotežje, sledi izboljšanje spretnosti hotenih gibov, na koncu še izboljšave v poslušanju, gledanju, razumevanju besed (Morris 2008, 51). Na razvoj možganov pa med drugim pomembno vplivajo tudi genske predispozicije, prvo okolje, odnos mame do nosečnosti in spol.

Razlike med moškimi in ženskimi možgani se namreč pojavijo že v 26. tednu po spočetju, ko začnejo testisi moškega ploda izdelovati testosteron, kar imam pomemben vpliv na razvoj možganov. Razlike so tolikšne, da jih je možno zaznati že

s prostim očesom: dečki imajo bolj asimetrični možganski hemisferi, imajo več bele (odgovorna za hiter prenos informacij) in manj sive (odgovorna za oblikovanje misli) možganovine. Deklice imajo več sive možganovine v novejših možganih, dečki pa v starejših. Pri moških možganih je leva hemisfera bistveno bolj razvita, pri deklicah je večja simetrija v predelu, ki ga imenujemo asociacijski korteks (torej imajo ženske res bolj razvito intuicijo).

Razlike med moškimi in ženskimi možgani so očitne in so trajne ter prinašajo dolgoročne posledice, saj so možgani različno zgrajeni, organizirani in drugače delujejo. Npr. ženske za obdelavo verbalnih informacij uporabljajo obe možganski hemisferi, moški le levo; za navigacijo ženske uporabljajo pretežno desno stran, moški levo; za čustvovanje ženske aktivirajo možgansko skorjo, moški amigdalno (najstarejši del možganov). Ne glede na vse, se moramo zavedati, da lahko tako moški kot ženske pridejo do enakih zaključkov, le pot je drugačna (povzeto po Morris 2008, 144) ali drugače povedano kot je zapisal Leonard Sax (2005): »Ni razlik med tem kaj dekleta in fantje LAHKO naredijo. Obstajajo pa VELIKE RAZLIKE V NAČINIH, da jih to naučimo.« In zgornja dejstva govorijo v prid človekovi določenosti.

Podatki, ki jih navaja McBride (2006, 1) so zaskrbljujoči:

- 70 % vseh slabih ocen dobijo dečki,
- 80 % vseh disciplinskih težav povzročajo dečki,
- 70 % učnih težav imajo dečki,
- 80 % otrok na ritalinu je dečkov,
- dečki v branju in pisanju za deklicami zaostajajo za 1 leto do 1 leto in pol.

Menim, da bi bilo vredno razmisliti o drugačnih načinih šolanja dečkov in deklic. Če si zamislimo vsakdanjo situacijo v razredu in jo povežemo z zgornjimi številkami, zlahka ugotovimo, da je šolski sistem v Sloveniji (tudi po svetu) v večini primerov naravnani za dekleta in se fantje pri pouku praviloma dolgočasijo, ne razumejo smisla vsebine, ki jo obravnavajo, kar v njih povzroča nemir in posledično postanejo disciplinsko problematični. In na nek način človeka določa že spol sam po sebi: »Poredni fantje in pridne punčke.« Nikakor ne morem trditi, da se to ne dogaja in dejstvo govori v prid temu, da je nekdo okarakteriziran že samo zaradi spola.

III. VPLIV OKOLJA NA RAZVOJ OTROKA

Papalia (2003, 11–13) kot glavne vplive okolja na razvoj otroka navaja družino (le-ta je lahko manjša jedra ali večja razširjena), družbeno ekonomski status (višina dohodka, stopnja izobrazbe, poklic) in soseko (vrsta in način prehrane, kakovost zdravstvene oskrbe, kakovost šolanja), kulturo in etičnost (način življenja, prepričanje, navade, vrednote, rasa, religija, jezik), zgodovinsko okolje (čas miru, vojne, tehnološkega napredka). Posebej opozarja na dogodke, ki so za določeno starost normalni (normativni, npr. pojav pubertete) in tiste, ki so neobičajni (nenormativni, npr. smrt staršev). Vsekakor imajo nenormativni dogodki na razvoj otroka lahko hude posledice.

Učno okolje je lahko pozitivno ali negativno. Otrok potrebuje spodbude, nežno glasbo, zvočne ritme, ljubkovanje, nežnost, spodbujanje k raziskovanju in privzganju ljubezni do novega (neofilija). Slaba izkušnja (strah pred novim je neofobija) lahko zavre otrokovo željo po igranju, raziskovanju, posledično zavre tudi

otrokov razvoj, ker vpliva na njegovo sposobnost učenja (Morris 2008, 130). Npr. za otroka, ki se uči hoditi je normalno, da velikokrat pade in se pobere, hodi ob opori, se vseda, dviguje in potem počasi shodi, najprej le par korakov in potem vedno več; če pa mi otroka v hojo silimo, na način, da ga držimo za roke, spuščamo, da lovi ravnotežje, po naši presoji spustimo, da naredi prve samostojne korake, kjer grdo pade, smo lahko razvoj hoje bistveno zaustavili, hkrati pa smo otroka spravili v nevarnost. Primer prisilne hoje še danes ni redkost in vredno bi bilo v šolah za starše in pri pediatrih problem samostojnega učenja s pripravo primerne okolja še bolj poudariti.

Ko razmišljamo o človekovi določenosti v povezavi z vplivi iz okolja, nikakor ne moremo mimo zgornjih dejstev, ki na posameznika (ne)posredno vplivajo. V nadaljevanju se bomo dotaknili zelo pomembnega, če ne najpomembnejšega obdobja za razvoj otroka in razmišljali o tem kaj je pomembnejše: dednost ali okolje.

POMEN PRVI DVEH LET

Desmond Morris (2008, 6) pravi: »Pomen prvih dveh let otrokovega življenja je nemogoče preveč poudariti. Veliko osebnostnih potez, ki jih pridobi v tem občutljivem obdobju, ga spremlja vse življenje. Malček, ki je obdan z bogatim, raznolikim in zanj razburljivim okoljem, ki ga spodbuja k raziskovanju, in ima ob sebi ljubeče in zanesljive starše, ima kar najboljše možnosti, da se v kasnejšem življenju razvije v samozavestno, kreativno in inteligentno osebo. Za vse to ima novorojenček genske zasnove, ki jih je podedoval, in vse, kar morajo straši storiti, je zagotoviti primerno okolje, da se otrokovi potenciali razvijejo do konca. Skrivnost je pustiti naravnim občutkom naklonjenosti in ljubezni, da se izrazijo v polni meri – otrok za optimalen razvoj potrebuje veliko ljubezni in občutek popolne varnosti pri starših.«

Raziskave zapornikov v evropskih zaporih so pokazale (Morris 2008, 186) pretresljive rezultate, in sicer 50 % zapornikov pravi, da je v otroštvu 5-krat zamenjalo osebo, ki je igrala vlogo matere in kar 95 % zapornikov pravi, da niso bili deležni materinske skrbi ene same ljubeče osebe. Povsem jasno je, da se v prvih dveh letih začrtajo osebnostne poteze in je zato to obdobje ključnega pomena. Prvi dve leti bi morali biti najbolj idilični od vseh, ne glede na to, da se jih kasneje v življenju praviloma ne spomnimo. Podatki o zapornikih so zaskrbljujoči in pod vprašaj postavljajo delo socialne službe in rejništva, vsekakor pa so dokaz za človekovo določenost, ki se zgodi v prvih 2 letih življenja – človek je določen od spočetja dalje, a se vloga okolja v katerem živi, predvsem tukaj poudarjam pomen družine, kaže kot zelo pomembno v kasnejšem življenju, saj posameznika z svojim bistvu določa. O pomenu družine lahko beremo tudi v knjigi Chirstiana Gostečnik: Govorica telesa v psihoanalizi (2012), kjer je večkrat poudarjeno, da je izvor človeških odnosov v primarni družini, kjer se rojeva prvinsko izkustvo sakralnega, osnovne strukture odnosov s samim seboj in z drugimi, zdrava funkcionalnost in patološki zapleti in da temeljno vzdušje, temeljni afekt, ki preveva domačo družino zaznamuje posameznika v vseh odnosih, zlasti intimnih in pomeni tudi osnovo za regulacijo temeljnih efektov. Torej je človek nedvomno določen tudi z okoljem, v katerem živi.

KAJ JE POMEMBNEJE: DEDNOST ALI OKOLJE?

Zagotovo gre za pomemben preplet, skupno delovanje (Pappalia idr. 2003, 21) tako dednosti kot okolja. Vedeti moramo, da je inteligentnost kljub temu, da je močno

povezana z dednostjo, odvisna tudi od vzpodbude staršev, izobrazbe, vpliva vrstnikov in drugih spremenljivk. Predvsem pa bodo starši, ki verjamejo, da je inteligentnost zelo odvisna od okolja, praviloma v otroke vlagali več časa, se z njimi pogovarjali, jim brali, kupovali igrače, jim pomagali pri učenju in rezultat bo zagotovo boljši kot bi bil, če bi jih prepustili lastnemu razvoju (Pappalia idr. 2003, 21). Horowitz (Papalia idr. 2003, 64) pravi: »Bolj kot so razmere in izkušnje ugodne, večja je verjetnost optimalnega razvoja.« Kot je dejal tudi ruski psiholog Lev Semjonovič Vigotski je vodenje najbolj učinkovito, če otrokom pomagamo prečkati cono bližnjega (proksimalnega) razvoja, vrzel med tem (že) kar lahko storijo sami in med tem, česar (še) ne morejo storiti sami (Pappalia idr. 2003, 33). Vsekakor pa je znano, da so možgani kot goba, ki vpije vsak drobec podatkov (Morris 2008, 126), zato je nujno potrebno, da otrok odrašča v čim bolj spodbudnem okolju.

Strokovnjaki so si glede vpliva področji razvoja edini v naslednjih točkah (Papalia idr. 2003, 7):

1. Vsa področja razvoja se povezujejo.
2. Normalen razvoj vključuje širok nabor medosebnih razlik.
3. Otroci sooblikujejo svoj razvoj in vplivajo na to, kako se bodo nanj odzvali drugi.
4. Na razvoj močno vplivata zgodovinsko in kulturno okolje.
5. Zgodnje izkušnje so pomembne (s pridobivanjem izkušenj otrok začne že v maternici (Papalia idr. 2003, 9), toda otroci so tudi izjemno prožni.
6. Razvoj v otroštvu je povezan skozi ves življenjski cikel.

Schockenhoff (2013a, 175) pravi, da je odvisno ali človek izkoristi možnosti svoje človeškosti in se razvije v zrelo osebnost ali pa se pred tem zapre in svojo človeškost spridi, od številnih dejavnikov. Navaja lastno svobodo, energijo, s katero dela na sebi, od vzgoje, ki ga je zaznamovala, od pomoči drugih, ki mu je bila ponujena ali pa mu v odločnih trenutkih njegovega življenja ni bila dostopna.

Desmond Morris (2008, 8) zgornjim vrsticam pritrjuje, ko pravi: »Kombinacija genske zasnove, specifične vzgoje in okolja, v katerem otrok odrašča, je tista, ki oblikuje odraslega v osebo, kakršna je.« Res je, da so osebne lastnosti prirojene in niso odvisne od dejavnikov okolja, hkrati pa tudi, da se možgani razvijajo mnogo bolje, če je več stimulacije iz okolice, ker za razvoj potrebujejo čim bogatejši vir informacij (Morris 2008, 51). Otrok, ki se razvija v okolju, kjer je več pogovorov, več glasbe, več vizualnih stimulacij, več družbene interakcije, več smeha, več miselne spodbude in več telesnih aktivnosti ima boljše možnosti, da se razvije v inteligentnega, občutljivega in odgovornega odraslega. In bolj kot je otrok igriv in radoveden, večja je verjetnost, da bo postal iznajdljiv in ustvarjalen odrasel (Morris 2008, 126).

IV. ČLOVEKOVA DOLOČENOST JE V ODGOVORNEM RAVNANJU

Schockenhoff (2013a, 37) pravi, da: »Človek, ki se zaveda omejenosti lastne življenjske dobe, hkrati izkusi, da mora to načrtovati, oblikovati in zasnovati tudi v lastnih ciljih. Vedenje za lastno umrljivost človeka prisili, da vzame nase tveganje zavestnega vodenja življenja, medtem ko skušnjava, da smrt in njene znanilce izrine iz življenja, le-to naredi za neresno igro z iluzornimi možnostmi. Ne zato, ker bi bila smrt notranji moment življenja, ampak ker je njegova zunanja meja, služi smrt umrljivemu življenju, s tem ko razkriva njegovo resnost, njegovo težo in njegovo

pomembnost.« Zato bi bilo smiselno starševstvo načrtovati in se natančno zavedati posledic, ki jih odločitev nosi: od tega, da je potrebno za optimalen razvoj otroka poskrbeti že pred spočetjem, do tega da je potrebno s svojim telesom v času nosečnosti preudarno ravnati, do tega, da otrok potrebuje ljubeče starše 24 ur na dan in da zgodnje obdobje bistveno vpliva na razvoj človeka, posledično na našo prihodnost z našim otrokom.

Desmond Morris (2008, 186) piše: »Prihodnost človeštva leži v rokah tistih, katerih ljubeča skrb zagotavlja, da se bo prihodnja generacija otrok razvijala v okolju, ki bo spodbujalo njihovo naravno lastnost, da razprejo krila in zacvetijo.« Na sistemu pa je, da človeštvu pomaga – pomaga pri izobraževanju o pomenu prenatalnega razvoja otroka in pomenu zgodnjega otroštva ter o odgovornem odnosu do spočetja otrok in s tem vplivom na določenost človeka.

V. ZAKLJUČNA MISEL

Človek je v naprej določen, a ima še vedno, v okviru svojih zmožnosti, možnost za nadaljnji razvoj. Človek ni rojen kot popolno bitje, a se lahko v približek takega oblikuje – s pomočjo družine in okolja, v katerem živi in vedno vedno ima možnost za biti še boljši, bolj popolnejši.

Po mojem mnenju, meje človeku določajo motivacijo za spremembe, za aktivacijo posameznika v življenje; na boljše za zdaj živeče in prihodnje generacije. Mogoče tokrat na boljše s senzibilizacijo javnosti o pomenu zdravega in odgovornega spočetja otrok.

Domača naloga: ogled slovenskega dokumentarnega filna Družina
(Rok Biček / Slovenija, Avstrija / 2017 / 107 min / slovenščina / 15+).

Za starše, ki vejo kaj delajo:

Don in Jeanne Elium: Vzgojiti sina in Don in Jeanne Elium - Vzgoja hčera
(<http://www.orbis.si/index.php?id=2968>, 10. 02. 2020)

VI. VIRI IN LITERATURA

Klun, Branko, 2011. Teorije evolucije med znanostjo in religijo. Glasnik Slovenske matice, letnik XXXIII: 215–223.

Dirscherl, Erwin. *Grundriss Theologischer Anthropologie: Die Entschiedenheit des Menschen angesichts des Anderen*. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2006.

Gostečnik, Christian. *Govorica telesa v psihoanalizi*. Ljubljana: Družina, 2012.

Klun, Branko, 2011. *Teorije evolucije med znanostjo in religijo*. Glasnik Slovenske matice, letnik XXXIII: 215–223.

McBride, Bill, 2006. Brain-based Differences in Girls and Boys - The Learning Community. www.thelearningcommunity.us/.../Boys%20will%20be%20boys%20Gi..., 1. 12. 2019.

Moll, Gunther, Dawir Ralph, Niescken Svenja, 2009. Možgančki se predstavimo. Maribor: Mettis Bukvarna d.o.o..

Morris, Desmond, 2008. Otrok. Osupljiva zgoba prvih dveh let življenja. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, d.d.

Papalia, E. Diane, Wendkos Olds Sally, Duskin Feldman Ruth, Kelbl Barbara, Musek Lešnik Kristijan, 2003. *Otrokov svet: otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva*. Ljubljana: Educy.

Sax, Leonard, 2005. *Why Gender Matters*. New York: Briadway Books.

Schockenhoff, Eberhard. *Ethik des Lebens. Grundlagen und neue Herausforderungen*. Freiburg im Breisgau: Herder, 2013a.

Schockenhoff, Eberhard. *Etika življenja. Temeljna načela in konkretna vprašanja*. Celje – Ljubljana: Društvo Mohorjeva družba in Celjska Mohorjeva družba d.o.o., 2013b.

Razvoj bralne pismenosti

Tatjana Murn

TUDI MI BEREMO

Razvoj pismenosti pri slepih in slabovidnih bralcih

Bralna pismenost slepih in slabovidnih je izjemnega pomena tako pri doseganju izobrazbenih in poklicnih ciljev kot tudi pri socialnem vključevanju ter preživljanju prostega časa. Na delavnici se bomo pogovarjali o posebnostih razvoja bralne pismenosti pri slepih in slabovidnih; opredelili bomo pojem ter osvetlili značilnosti razvoja bralne pismenosti.

Kaj je bralna pismenost?

Bralna pismenost je stalno razvijajoča se zmožnost posameznika za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij.

Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, razumevanje prebranega in bralno kulturo (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje).

Zato je temelj vseh drugih pismenosti in je ključna za razvijanje posameznikovih sposobnosti ter uspešno sodelovanje v družbi.

Strategija bralne pismenosti RS

Povečati družbeno skrb za razvoj bralne pismenosti ranljivih skupin prebivalstva. Med te sodijo tudi osebe s posebnimi potrebami.

Pomen branja

Doseganje izobraževalnih ciljev (korelacija branja in učenja = šolski uspeh)

Osebnostni razvoj posameznika

Socialno vključevanje

Vključevanje v delovno okolje (korelacija bralne pismenosti in zaposlovanja)

Aktivno preživljanje prostega časa

Kakšni bralci so slabovidni?

Slepi in slabovidni pogosto sodijo v kategorijo »slabših bralcev«: hitrost branja, pravilnost, zamenjava črk, regresivni gibi, težave s fiksacijo, orientacija v besedilu, stavčna intonacija ...

Učenje branja zahteva: načrtovanje, veliko časa, vztrajnost, motivacijo, ustrezna gradiva in pripomočke.

BRANJE MORA BITI VSAKODNEVNA DEJAVNOST!

Načrtovanje opismenjevanja oseb z motnjami vida

Diagnoza/stanje vidne funkcije (ostrina vida, vidno polje nistagmus, barvni vid ...)

Možnost daljšega obremenjevanja vida - sproščanje

Tehnike gledanja/vaje vida

Določitev primarne tehnike opismenjevanja

- branje črnega tiska
- brajica
- kombinacija obeh (dvojna pismenost: vid / brajica)

Pripomočki in njihova uporaba

Povečevala in lupe (doma in v šoli, ročne ali namizne ...)

Računalnik (učenje tipkanja, računalništvo)

Brajeva vrstica (tudi znanje računalništva)

Bralne mizice, „komolčno branje“

Bralna okna, bralne folije, prilagojena pisala, papir

Optimalna osvetlitev bralnega prostora

Tehnike sproščanja ob utrujenosti

KAR UČENEC NAPIŠE, NAJ ZA SEBOJ TUDI PREBERE!

Nekaj navodil za hitrejše branje videčih

Pri branju uporabljamo prst ali pisalo (preprečimo regresivne gibe oči).

Beremo 20 % od levega in desnega roba (vključimo periferni vid).

Beremo le zgornjo polovico črk.

Spreminjamo hitrost branja (koncentracija).

Koncentracija naj bo na vrhu glave – uporabljamo vizualni spomin poleg avditivnega (kot bi nosili pomarančo na glavi).

Odpravimo subvokalizacijo.

Nekaj navodil za hitrejše branje slepih

Zgodnji razvoj tipa

Množica gradiv od zgodnjega otroštva naprej

Stik s knjigami, pravljičami, zgodbami

Povečevati zahtevnost

Raznovrstnost besedil

Prehod na računalnik z brajevo vrstico

tehnike hitrega, informativnega branja

Pomenskost, izogibanje verbalizacije

Samostojnost otrok s slepoto in slabovidnostjo

Ana Mohorko

Cilj je doseči optimalno samostojnost otrok s slepoto in slabovidnostjo. Pomembno izhodišče za doseganje le-tega je sprejemanje očesnega stanja otroka.

Okvara vida lahko povzroči zaostanke na:

- Socialno-emocionalnem razvoju:
-
-

- Kognitivnem razvoju:

- Komunikaciji:

- Razvoju motorike:

- Pristopi pri poučevanju koristnih veščin za samostojno življenje so:
 - KONKRETNO OPISOVANJE
 - TAKTILNO VODENJE
 - STVARI SO VEDNO SPRAVLJENE NA ENAKEM MESTU
 - UČENJE PO KORAKIH
 - VELIKO PONOVIČEV
 - UPORABA PRIPOMOČKOV (preverite sofinanciranje pripomočkov po kategorijah slepote in slabovidnosti preko ZIMI-ja in osnovnega zdr. zavarovanja na določeno število let)
- Veščine učimo sproti ob vsakodnevni življenjski rutini, ni potrebno preveč posebej načrtovati aktivnosti (npr. zapenjanje gumbov pri preoblačenju posteljnine, umivanje rok ali zob v določenem delu dneva, priprava obrokov – vedno od enostavnejših do kompleksnejših nalog ter najprej z in nato brez uporabe pripomočkov) – otroci tako nimajo občutka, da se učijo
- Prilagajanje domačega okolja: poudarjamo elemente pohištva glede na enakobarvna ozadja z močnimi kontrasti, skrbimo za primerno osvetlitev (dodatne luči ali zastiranje premočne svetlobe) in tako spodbujamo uporabo ostankov vida na krajših in daljših razdaljah. Z dobro hišno organizacijo, redom in oznakami spodbujamo samostojnost pri izvajanju opravil in hitrejšo najdenje v prostorih ter jih učimo priprave lastnega optimalnega okolja v času odraslosti.
- Vloga tiflopedagoga je sodelovanje s starši glede postavljanja prioritetenih ciljev na podlagi interesov in močnih ter šibkih področij
- Samostojnost razvijamo na vseh področjih specialnih znanj:
 1. VSAKODNEVNE AKTIVNOSTI (priročnik Naredi sam – prevod Do it yourself)
 2. SOCIALNE VEŠČINE (lestvice socialnih veščin po starosti)
 3. KOMPENZATORNE SPRETNOSTI
 4. KOMUNIKACIJSKE TEHNIKE
 5. SENZORNE SPRETNOSTI
 6. ORIENTACIJA IN MOBILNOST
 7. POMOŽNA IN PODPORNNA TEHNOLOGIJA
 8. PROSTOČASNE IN REKREACIJSKE AKTIVNOSTI
 9. ZAPOSLOTVENE VEŠČINE

4. srečanje

Posebni program vzgoje in izobraževanja – kaj to je?

Tjaša Kavčič

Predavanje je bilo pripravljeno z namenom, da starše seznanim, kaj zanje in njihove otroke pomeni vpis v posebni program vzgoje in izobraževanja.

V PPVI se vpiše otroka z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju oziroma otroka s kombinacijo motenj, ki mu onemogočajo enakovredno vključevanje v proces izobraževanja. Tako lahko posameznik PPVI obiskuje od samega začetka, ali pa se prepíše iz programa z nižjim izobrazbenim standardom (ali drugih programov), ko tam ne dosega več zastavljenih ciljev. V PPVI se posameznemu otroku prilagodi hitrost podajanja znanj, količina znanj, načini in pristopi pri usvajanju novih znanj. Pri tem se vzpodbuja tudi otrokov razvoj na zaznavnem, gibalnem, čustvene, miselnem, govornem in socialnem področju. Program je zasnovan tako, da uči otroka veščin, ki mu bodo koristile pri čimvečji samostojnosti in neodvisnosti v življenju. Učitelj izhaja iz posameznika, njegovih potreb, motivov, nagnjen in mu delo individualno prilagodi. V program se otroka usmeri na osnovi odločbe o usmeritvi.

Izobraževanje traja toliko kot obvezno osnovnošolsko izobraževanje vsakega otroka – 9. let. Obvezni del posebnega programa je tako razdeljen na tri stopnje, kjer vsaka posamezna stopnja traja tri leta. Vsaka stopnja ima z učnim načrtom opredeljene učne cilje. Učitelj usvajanje teh ciljev prilagodi ali podkrepi z individualiziranim programom. Učenec vsako leto napreduje v višji razred. Ocenjevanje je na vseh stopnjah izobraževanja opisno, kar pomeni, da se opišejo dosežki vsakega učenca. Ob koncu leta dobi učenec potrdilo z opisno oceno napredka učenca po posameznih področjih. Po koncu obveznega dela posebnega programa pa dobi tudi potrdilo o izpolnjeni osnovnošolski obveznosti. Obvezni del posebnega programa staršem in učencu ponuja tudi možnost podaljšanja izobraževanja – to je 4. stopnja, ki pa ni obvezna. Tudi to stopnjo učenec obiskuje tri leta in utrjuje že pridobljena znanja, jih nadgrajuje ali pa usvaja nova. Kot nadaljevalni (ravno tako neobvezni del) del posebnega programa je 5. stopnja, ki jo učenec obiskuje tri leta. Zadnja, 6 stopnja, je program namenjen Usposabljanju za življenje in delo. Vanj se lahko vključi posameznik po 21. letu starosti oziroma po zaključeni peti stopnji posebnega programa. Ta del programa traja najdlje 5 let, a ga udeleženec lahko zaključi ob koncu vsakega šolskega leta. Takrat dobi potrdilo z opisom dosežene stopnje razvoja in smernicami za uspešno vključitev v življenje in delo. Posameznik s šolanjem v posebnem programu zaključi s 26-im letom starosti.

V posebnih programih je število otrok zmanjšano, tako da učitelju omogoči individualno delo s posameznikom in je opredeljen s pravilnikom o normativih in standardih za izvajanje VI programov za otroke s posebnimi potrebami. V oddelkih poučujejo specialni in rehabilitacijski pedagogi, ki imajo ob sebi varuha. Sodelujejo z logopedom, učitelji specialnih znanj, športnimi pedagogi, po potrebi se v oddelek vključi tudi psihologinja.

Učencu skušamo omogočiti optimalno pridobivanje znanj, zato je pri nas na Centru omogočeno (dogovor z ravnateljico, učitelji, učencem, starši) tudi prehajanje med programi, kar se lahko opredeli tudi v individualiziranem programu, lahko tudi z odločbo o usmeritvi. Pri tem je potrebno spremljati posameznika, da ga ne preobremenimo.

V učnem načrtu so zajeta naslednja področja izobraževanja: razvijanje samostojnosti, splošna poučenost, gibanje in športna vzgoja, glasbena vzgoja, likovna vzgoja, delovna vzgoja. Izvedejo se kulturni, naravoslovni, športni in delovni dnevi. S 4. in 5. stopnjo izobraževanja se učencu omogoči tudi ure izbirnih vsebin. Na 6. stopnji, pri usposabljanju za življenje in delo pa so področja opredeljena tako: splošna poučenost, razvijanje in ohranjanje samostojnosti, kreativna znanja, rekreacija in šport, aktivno preživljanje prostega časa, razvijanje aktivnega državljanstva, intimno življenje in odnosi med spoloma, delovne in zaposlitvene tehnike.

Učencu v PPVI pripadajo tudi ure interesnih dejavnosti, podaljšano bivanje in jutranje varstvo. Na Centru se trudimo, da tudi učenci v posebnih programih delajo z učitelji specialnih znanj in si pridobijo znanja s področja orientacije in mobilnosti, vsakodnevnih opravil slepih, računalništva, brajice.

Posamezniku moramo omogočiti, da v okviru svojih spretnosti in sposobnosti, optimalno napreduje in se razvije v odgovornega in sposobnega odraslega.

Viri:

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896#>

Osnovnošolsko izobraževanje otrok s posebnimi potrebami:

<https://www.gov.si teme/osnovnosolsko-izobrazevanje-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/>

Posebni program vzgoje in izobraževanja: <https://www.gov.si teme/osnovnosolsko-izobrazevanje-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/#e35563>

Učni načrti: <https://www.gov.si teme/osnovnosolsko-izobrazevanje-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/#e35564>

Pravilnik o normativih in standardih:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7972>

ZAČETKI ŠOLANJA V POSEBNEM PROGRAMU

Jelena Grlica, prof. spec. in reh. ped.

KAJ PRINAŠA PREHOD IZ VRTCA V ŠOLO?

Nobena sprememba, ki nam jo prinaša življenje ni enostavna. Za vsako spremembo, ne glede na to ali je na boljše ali na slabše, je potrebno nekaj časa, da se prilagodimo in navadimo. Spremembe se dogajajo celo življenje in so del življenja, se pa zavedamo da na vsakega posameznika vplivajo drugače- na nekatere bolj intenzivno, na druge skoraj neopazno. Tako tudi prehod iz vrtca v šolo vpliva na otroka in njegovo čustveno stanje. Se sooča z novo situacijo, novimi osebami, novimi pričakovanji, prostori, sošolci, na koncu koncev – s svojo novo vlogo učenca. Zato je pomembno, da se na otrokov prehod pripravimo kolikor se lahko in s tem olajšamo drug drugemu proces prilagajanja.

Najpomembnejši del tranzicije sta načrtovanje in komunikacija.

Vsekakor je priporočljivo, da pred začetkom šolskega leta otrok spozna prostor (šolo), sošolce in učitelje. To je zelo pomembno tudi za slepe in slabovidne otroke, da se postopoma seznanijo z novimi prostori zaradi orientacije, z novimi sošolci, učitelji. Naša dosedanja praksa je bila taka, da se najprej pogovorimo s starši o otroku, šele potem spoznamo otroka in ga vključimo za približno eno uro v skupino. Ključnega pomena so informacije, ki jih pridobimo od staršev, saj so starši tisti, ki najboljše

poznajo svojega otroka, njegova močna področja (iz katerih izhajamo pri načrtovanju individualiziranega programa in dejavnosti), njegove morebitne strahove in ovire- da mu pomagamo pri premagovanju le-teh.

KAKO IZGLEDAJO ZAČETKI ŠOLANJA V POSEBNEM PROGRAMU?

Na začetku je zelo pomembno, da se spoznamo ter gradimo zaupanje in varnost. To je temelj, da bi otrok bil pripravljen na sodelovanje, posledično tudi na učenje, upoštevanje dogovorov, navodil in podobno. Učenec počasi spoznava kako poteka dan v razredu, sledi dnevni rutini in dejavnostmi. Velikokrat se zgodi, da učenci čez čas vzljubijo določene aktivnosti, ki jim na začetku zaradi različnih razlogov niso bile všeč (npr. zaradi težav s sensoriko - barvanje s prstnimi barvami, gnetenje slanega testa in drugih materialov, zaradi strahu od neznanega, nejasnih pričakovanj...). Zato se postopoma učimo osnovnih pravil- od tega kako pozdraviti, sedeti, počakati, da pride na vrsto, pospraviti za sabo, odgovoriti na vprašanje, sodelovati v interakciji z drugimi.

POMEN INDIVIDUALIZIRANEGA PRISTOPA IN IP

Prvi mesec po vključitvi otroka v razred je namenjen predvsem spoznavanju otroka ter navajanju na šolski proces. V tem času učitelj ugotovi katere so dejavnosti, ki jih otrok ima rad in pri katerih uživa- torej njegova močna področja in interese kot pa tudi področja oz. dejavnosti, ki otroku niso ljube, se jih mogoče izogiba ali jih iz različnih razlogov ne mara. 30 dni po vključitvi otroka v PP učitelj pripravi IP, povabi starše na sestanek in predstavi cilje za tekoče šolsko leto. Pri izbiri ciljev ni pomembna količina; gledamo, da so cilji uporabni, smiselni in jasni. Zato je pri tem procesu zastavljanja ciljev nujno sodelovanje s starši, izražanje njihovega mnenja in podajanje predlogov, če se jim zdi, da je kakšen pomemben cilj izpuščen.

Tukaj bi še enkrat poudarila močna področja, saj iz njih izhajamo pri vsakodnevnih nalogah. Na ta način mu tudi približamo dejavnosti, ki so za otroka zelo zahtevne, težke, problematične ali nezanimive. Npr. če ima otrok rad avtomobile uporabimo učenje seštevanja s pomočjo avtomobilov. Ne smemo pozabiti, da je motivacija ključ do uspeha. Zato pri pouku upoštevamo otrokovo potrebo po gibanju- z gibalnimi pavzami in prekitivami dejavnosti / sedenja za mizo z gibalnimi odmori.

KOMUNIKACIJA IN PRENOS INFORMACIJ (MED STARŠI IN ŠOLO)

Na začetnem roditeljskem sestanku dorečemo način komunikacije (osebno na govorilnih urah oz. pisno preko maila) in termin govorilnih ur. Naj povzamem: za **USPEŠNO VKLJUČEVANJE** je pomemben dober odnos, zaupanje, varnost, opazovanje in spoznavanje otroka, da bi se naredil kvaliteten individualizirani program in postavili ustrezni cilji- prilagojeni posameznemu otroku. Z obojestranskim upoštevanjem pravil in dogovorov, doslednostjo in spoštovanjem gradimo dober odnos in zaupanje. To je baza za učenje in razvoj otroka v srečnega, zadovoljnega in uspešnega posameznika.

Vzgoja za odgovornost

Mina Camloh

Ko se pogovarjamo o odgovornosti, si najpogosteje predstavljamo, če je nekdo odgovoren, da to pomeni zanesljiv - da ljudje vedo, da se lahko zanesejo nanj, da drži besedo in spoštuje dogovore, izpolnjuje svoje dolžnosti, se potrudi in naredi

stvari najboljše po svojih zmožnostih, je odgovoren za svoje vedenje in dejanja, zna sprejeti zasluge za svoje delo, prizna pa tudi napake itd. K temu vzgajamo tudi v posebnem programu, le da tukaj potekajo stvari počasneje in pridemo različno daleč pri različnih posameznikih. Pri tem ne govorimo o poslušnosti, ki pomeni, da učenci naredijo, kar jim učitelj naroči in se ne upira navodilom, (kar je tudi potrebno), pač pa da opravijo delo, ker je to njihova dolžnost in ker 'se tako dela' oz. ker je to potrebno narediti.

Največji sovražnik odgovornosti je pretirano popuščanje. Otroci se ne morejo naučiti odgovornosti, če nimajo priložnosti in jim 'ni treba'. Otroci, ki se jim pretirano popušča, pogosto pričakujejo, da bodo drugi namesto njih nekaj naredili, so zahtevni, ne pokažejo hvaležnosti ali se ne zahvalijo, imajo veliko 'stvari' a se jim nikoli ne zdi dovolj, težko prenašajo frustracije, tako čakajo na nekaj, kar želijo, ne priznajo svojih napak, se ne potrudijo kolikor se lahko, ne razmišljajo, kako bi 'dali naprej' ali bili radodarni (The Center for Parenting Education). Pretirano popuščanje se kaže, če otrokom damo preveč stvari (npr. igrač, aktivnosti), delamo namesto njih ali ne pričakujemo dovolj. To mejo je zelo težko določiti, posebno če ima otrok posebne potrebe in potrebuje več pomoči ter veliko stvari ne zmore sam.

Največje orodje za vzgojo za odgovornost je zgled. Če želimo učenca naučiti odgovornosti, se moramo tudi odrasli, ki delamo z njim, dosledno držati pravil in dogovorov, ki jih postavimo. Pomembni sta doslednost in vztrajnost - veliko ponavljanja, saj se učenci v posebnem programu učijo počasneje. Če učenec dobi nalogo, s preverjanjem rezultata pokažemo, da nam je pomembno, da je njegovo delo pomembno. Dogovorov se učimo počasi in postopoma, pomagamo si s pogojevanjem in vizualnimi oporami (npr. Najprej dokončaj te vaje, potem sledi igra z vlakom (aktivnost, ki jo ima rad).

Učencem je v pomoč struktura in rutina - s ponavljanjem istih aktivnosti (npr. Jutranji krog) se ne le učijo, pač pa jim predstavlja tudi varnost in stabilnost. Vejo, kaj sledi in kaj je njihova naloga pri posamezni delih dneva - in jo lahko opravijo. Učimo jih tudi zdravih navad - odgovornost do sebe in drugih (Zakaj si moram umivati roke pred malico in po uporabi stranišča?). V pomoč so nam urniki, ki so različni in prilagojeni zmožnostim učencev (konkretni predmeti, slike, napisi).

V okviru učenčevih zmožnosti in starosti jim omogočamo izbire ter možnost odločanja ter sprejemanja posledic. Če ima otrok možnost izbire, raje sodeluje v aktivnosti. V posebnem programu pa jih moramo načrtno učiti izbire: na začetku ponudimo aktivnost, ki jo ima rad in eno, ki je ne mara, kasneje dve enako privlačni zanj. Začnemo z izbiro med dvema, kasneje tremi. Pomagamo si s slikami, pri slepih otrocih pa s konkretnimi predmeti (tudi povezavo s predmeti in aktivnostjo se predhodno učimo kot predpripravo na navajanje na urnik).

Naučiti jih moramo tudi, da imajo njihova dejanja posledice. Učimo se, kaj je vzrok in posledica, pri tem morajo usvojiti tudi zaporedja (najprej - potem; najprej je tako, potem se nekaj zgodi in je drugače). Posebno pozornost moramo nameniti tudi odnosom, saj imajo tudi naša dejanja in besede posledice - zato je pomembno socialno učenje: kaj sem storil narobe? Kaj naredim prihodnjič v takšni situaciji? Tudi kršitev pravil ima posledice. Pravila moramo posredovati tako, da jih otroci v naših oddelkih razumejo.

Naloge, ki jih morajo učenci narediti (pa naj bo to pri skrbi zase ali pri nalogah, ki jih morajo narediti), razdelimo na manjše dele oz. korake. Tako je lahko učenec odgovoren za del naloge, če še ne zmore narediti cele naloge, obseg pa širimo. Pri ostalih delih pa jim pomagamo - spet moramo določiti, koliko pomoči otrok potrebuje

(da ne bomo delali namesto njega in pričakovali premalo). Delež pomoči je odvisen od tega, koliko te naloge je zmožen izvesti, del pa tudi koliko je motiviran. Pomembne so pohvale in spodbude, da se osredotočimo na to, kar je učenec naredil dobro. Veselimo se dosežkov, prav tako pa vloženega truda (kar je pri naših učencih še toliko pomembnejše, saj so dosežki pogosto nižji). Zavedati se moramo, da so napredki počasni in je potrebno veliko vaje in potrpljenja, vseeno pa jim moramo dati možnost, da se preizkušajo v odgovornosti, kjer lahko.

Viri:

Teaching responsibility to your children. The Center for Parenting Education. Dostopno na: <https://centerforparentingeducation.org/library-of-articles/responsibility-and-chores/developing-responsibility-in-your-children/>
Friedman, A. 2019. 9 tips for teaching kids responsibility. Dostopno na: <https://www.care.com/c/stories/5219/9-tips-for-teaching-kids-responsibility/>
Achterberg, C.S. Are You Teaching Kids Responsibility? 50 Simple Challenges to Get You Started. Dostopno na: <https://afineparent.com/building-character/teaching-kids-responsibility.html>
15 Tips to Raise a Responsible Child. Aha! Parenting. Dostopno na: <https://www.ahaparenting.com/parenting-tools/character/responsibility>
Butler, C. 2015. 5 Ways to Teach Your Child Responsibility. Quick and dirty tips. Dostopno na: <https://www.quickanddirtytips.com/parenting/behavior/5-ways-to-teach-your-child-responsibility?page=1>

5. srečanje

Socialne spretnosti in družinska dinamika

Nastja Strnad

Družina je najpomembnejša pri oblikovanju identitete otroka. Če bo otrok čutil varnost in sprejetost v družini, če bo videl, da je potrebno v življenju sklepati dogovore, kompromise, če si bomo za otroka znali vzeti čas in mu tudi povedati: »Rad/a te imam!«, bo imel otrok dobro izhodišče za pogumno stopanje v življenje. Pomembno je tudi, da oče in mati z medsebojno komunikacijo in sodelovanjem dajeta otroku zgled spoštljivega odnosa. Marsikdaj mislimo, da otrok kakšnega pogovora ne sliši ali ne opazi stvari. Pa pogosto jih in informacije črpa kot spužva. Družina funkcionira, če vsak član zadovoljno izpolnjuje svoje naloge (pričakovane aktivnosti in vedenja). Če en člen odpove, npr. mati zaradi prevelike obremenjenosti ali oče zaradi prepogoste odsotnosti, se družina začne rušiti. Pomembno je, da lahko vsak član znotraj družine dobi občutek koristnosti in cenjenosti, torej nepogrešljivosti. S tem se med drugim ustvarja tudi pozitivna samopodoba članov. Družina spodaj napisanega ne sme brati ali izvajati rigorozno. V družini so namreč pomembne tudi sproščenost, spontanost, sledenje lastnim občutkom ter zabava.

Najpomembnejše postavke vzgoje, ki sem jih črpala iz spodaj navedenih virov, sem že malo predručajila, vendar pa jih omenjam, ker se mi zdijo pomembne, pa naj si bo otrok v družini slep, slaboviden ali polnočuten.

- Naloga staršev je, da otroka spodbujajo k čim samostojnejšemu in odgovornemu reševanju nalog, izzivov, problemov. Včasih bi bilo lažje, če bi določeno stvar naredili namesto otroka, jasno, bili bi tudi hitrejši, morda bi imeli

manj dela, vendar moramo otroku pustiti, da naredi sam (ga le podpreti ali delati skupaj z njim).

- Starši naj ne ščitijo vedno otrok pred bolečino. To pomeni, da včasih lahko dopustijo, da otroka kdo prizadene in da to potem predela na svoj način ter preživi in si opomore ob pogovoru s starši. Z otrokom se je potrebno vedno tudi pogovoriti o izkušnji in mu pomagati razumeti, zakaj se je to zgodilo. Na ta način namreč spozna, da je tudi zavrnitev ali prizadetost ob določeni reakciji del življenja.
- Potrebno je, da starši otroka spodbujajo k skupinski igri, ga prepuščajo tudi individualni igri, da je deležen dovolj proste igre, da ga spodbujajo k vodeni igri in se tudi sami vključujejo v skupno igro z otrokom. Otrok za sprostitev potrebuje dovolj proste igre. Kadar dajo starši pobudo za skupno igro z drugimi otroki in je vloga starša le vloga povezovalca med otroki, je pomembno, da starš presodi, kdaj se elegantno umakne iz igre ter jo prepusti otrokom. V primeru, da se starš igra z otrokom, lahko prepusti, da otrok vodi igro. Na ta način lahko pokuka v njegov svet. (Petra Kastelic, *Otroška igra, Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, januar 2019 (št. 5, letnik 25), <https://www.zmajcek.net/otroška-igra/>, pridobljeno 22. 3. 2020*) Kadar je otrok v vlogi učitelja ali voditelja starša pri neki dejavnosti, se v tem primeru utegne tudi bolj potruditi. Zlasti slepe in slabovidne otroke je dobro spodbujati k skupni igri, ker je ta prisotna manj kot individualna. Skozi skupno igro otroci navezujejo stike, se navajajo na reševanje problemov, ob tem pa poteka tudi čustveno in socialno učenje. Otrok ne smemo siliti v skupno igro, če jim ni do tega. Zelo pomembno je tudi, da ima otrok popoldan igro ali neko prosto dejavnost, ki se je res veseli in se ob njej sprosti. Ne sme biti preobremenjen s šolskim delom – še zlasti je to pomembno za slepe in slabovidne otroke, ki vsakodnevno v šolsko delo vlagajo več energije kot polnočutni otroci.
- Dobro je, da so starši mirni, preden ukrepajo, če se le da, ter da vztrajajo pri zahtevanem – ne smejo se počutiti slabo, če od otroka nekaj zahtevajo (seveda primerno otrokovim sposobnostim). Pomembna je doslednost. Dolžnosti, primerne otrokovi starosti in sposobnostim, mora otrok upoštevati in izpolnjevati. Zato vprašanje »Ali boš lahko pospravil igrače?« ni navodilo ali zahteva za izpolnitev dolžnosti, temveč zveni bolj kot prošnja. Potrebno je postaviti zahtevo: »Pospravi (prosim – lahko uporabimo ali pa tudi ne) igrače.« Pri tem naj bosta verbalna in neverbalna komunikacija usklajeni. Kadar da starš otroku neko informacijo, če gre torej za zahtevo, naj pospravi igrače, je pri tem odločen, se ne smeji in ne odlaša ter se ne pogaja okoli zahtevanega. (Tina Plahutnik, *Odlična vzgoja, Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, oktober 2019 (št. 2, letnik 26), <https://www.zmajcek.net/odlicna-vzgoja/>, pridobljeno 22. 3. 2020*)
- Otroka je potrebno vključiti v reševanje problema, ki se seveda tiče otroka in je na otrokovem nivoju razumevanja. Otroka je potrebno vključiti v odločanje (npr. kako mu urediti sobo, s katero od domačih nalog bi začel...). Pri aktivnostih, ki se jih otrok ne veseli pretirano, opraviti pa jih je potrebno, je dobro, da dajo starši otroku možnost izbire med dvema aktivnostma (ali katero bo naredil prej) s tem imajo starši manj možnosti, da bo otrok ponujeno aktivnost zavrnil. V primeru, da dajo starši otroku možnost izbire, se otrok ne bo počutil tako vodenega in bo ohranil možnost odločanja. Npr. »Boš danes pomival ali brisal posodo?«.

- Otroku rutina zagotavlja varnost, pa tudi odraslim, zato so nam vsem rituali v življenju pravzaprav pomembni. So pa tudi bolj nadležna opravila, ki jih imamo v življenju in so zaradi ritualnega / ponavljajočega izvajanja postala že avtomatska (npr. umivanje zob). Morda je dobro z otrokom pripraviti seznam pomembnih dnevnih rutin, da se določena za otroke nadležna opravila počasi avtomatizirajo. (*Tina Plahutnik, Odlična vzgoja, Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, oktober 2019 (št. 2, letnik 26), <https://www.zmajcek.net/odlicna-vzgoja/>, pridobljeno 22. 3. 2020*)
- Pomembno je, da starši na primeren način izrekajo pohvalo ali kritiko. Včasih so otroke starši manj hvalili kot danes, češ, da bodo potem prevzetni. Kljub temu pa otrok potrebuje pohvalo. Gre lahko za pohvalo dobrega dejanja, ki ga je otrok naredil, lahko pa tudi za splošno pohvalo otroka, vendar naj bo ta pohvala pristna. Pri kritiki pa je potrebno paziti, da se izreka kritika vedenja, dejanja otroka in ne kritika otroka kot osebe, npr. da je slab ... To bi utegnilo imeti zelo slab vpliv na otrokovo samopodobo. Otroku se pove: »Ni bilo prav, da si sosedu izpulil iz rok tovornjak. Tovornjak je njegov, in če se je odločil, da ti ga ne bo posodil, tu nimaš kaj. Vrni mu ga in se opraviči.« Ne reče se: »Res si grozen, a ne razumeš, to ni tvoj tovornjak!« Kritika pa se, če ni upoštevana z otrokove strani, seveda s strani staršev stopnjuje. Sledi še eno opozorilo, in če otrok ne spremeni vedenja v ustreznega, sledi odvzem ugodnosti ali koristna zadolžitev. Najbolj učinkovita kazen je sicer tista, ki je neposredna posledica otrokovih dejanj. (Npr. »Ne teci, pred teboj je stopnica.« Otrok se smeji in teče naprej, potem pa telebne čez stopnico.) Kadar se otroku ob neupoštevanju nekega dogovora kot kazen vzame neko ugodnost ali dobi zato neko drugo zadolžitev – otrok v tem primeru ne bo imel občutka, da se mu godi krivica, saj je bil seznanjen s posledicami ... V vsakem primeru je neprimerna kazen popolno ignoriranje otroka. (*Petra Kastelic, Kaznovanje – tabu sodobne vzgoje, <https://www.zmajcek.net/kaznovanje-tabu-sodobne-vzgoje/>, Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, november 2017 (št. 3, letnik 24), pridobljeno 22. 3. 2020*)
- Današnji otroci so tudi vpleteni v hiter tempo življenja, okrog njih je pogosto veliko dražljajev (raznorazni ekrani) in verjetno tudi to vpliva na manjšo osredotočenost k delu. Zato je pomembno, da starši otroka spodbujajo, da začeto stvar dokonča, da je pri tem inovativen, da morda tudi presodi časovni okvir, v katerem bo opravilo končal, saj se skozi to nauči tudi načrtovati stvari.
- Otroci so po navadi tekmovalni, in postopoma jih je potrebno navajati tudi na izgubljanje, oziroma poraze. Tovrstnih frustracij se naučijo premagovati skozi družabne igre in športne aktivnosti.
- Nikakor ne gre zanemariti ustvarjalnosti. Včasih le-ta pride tudi iz dolgčasa in nič ni narobe, če se otroka ne usmerja neprestano v neke aktivnosti, temveč se ga občasno prepusti tudi dolgčasu. Včasih so imeli otroci manj igráč, pa so jih znali zelo različno uporabiti – ena igráča lahko velja za več iger. Tudi iz preproste deščice je mogoče narediti marsikatero igro ali igráčo.
- Pričakovanja staršev do otrok ne smejo biti prenizka, pa tudi previsoka ne, saj se otrok, ki začuti, da ne dosega previsokih pričakovanj staršev, znajde v stiski in to vodi k njegovi slabi samopodobi. Seveda pa določena pričakovanja starši imajo in skozi ta tudi vodijo otroka k napredovanju.
- Otroke je potrebno navajati na strpnost, na pripravljenost počakati. Otroci pogosto v poznanih situacijah (npr. šola) vedo, kaj se od njih pričakuje in znajo

čakati, vsaj nekoliko strpneje kot doma ... Prav tako je s poslušanjem. Otroka je potrebno slišati, ko spregovori, vendar ga navaditi tudi na to, da se mu ne bo prislunilo tisti hip, če je zelen sogovornik že vpleten v pogovor z nekom drugim. Otrok mora počakati oz. se naučiti priti do besede in ne skakati v besedo.

- Spodbujanje empatije pri otroku je pomembno, saj se ta ne razvije avtomatično. Empatija pomeni, da prepoznavamo svoja čustva in čustva drugih, jih znamo poimenovati in obvladati svoje čustvene reakcije ter se lahko postavimo v vlogo drugega. Prav to naj bi tudi otrok počasi usvajal. Otroku bo sposobnost empatije omogočala vzpostavljati in ohranjati zdrave odnose in primerno socialno mrežo. Za ustrezen razvoj empatije se morajo starši z otrokom pogovarjati o družini, okolici, čustvih. Prav tako je pomemben za razvoj empatije ljubeč odnos v družini. Pravljice so lahko priročne za učenje empatije, sploh če jih starši povežejo z neko otrokovo izkušnjo, ali pa, če primerjajo otrokovo izkušnjo z neko prijateljevo. »Se spomniš, kako si bil žalosten, ko si izgubil svojega medvedka na morju? Zato zdaj Marko joka, ker v vrtcu ne najdejo njegovega najljubšega robotka.« Empatija bo otroka tudi vodila k temu, da se bo naučil pomagati sočloveku. *(Petra Kastelic, Empatija, Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, september 2018 (št. 1, letnik 25), <https://www.zmajcek.net/empatija/>, pridobljeno 22. 3. 2020)*

SLEPI IN SLABOVIDNI OTROCI

Pri slepih in slabovidnih otrocih je pomembno, da morda dobijo še kakšno izkušnjo več kot videči vrstniki, saj je izkustveni svet tisti, ki posebej bogati njihovo znanje in vodi k temeljitejšemu razumevanju.

Že zgoraj smo omenili, da slepim in slabovidnim primanjkuje pregled nad okolico. Na ta način namreč videči pridobimo tudi kontrolo nad situacijo, to pa nam predstavlja varnost. Prav zato slepi in slabovidni potrebujejo opis okolice ali dogajanja okoli sebe.

Pri slepih otrocih je pomembno učenje empatije, saj jim manjkajo informacije, pridobljene z vidom. Empatije se otroci učijo tudi z opazovanjem okolice in reakcij. Ker slepi potrebujejo več pomoči v otroštvu, imamo lahko občutek, da se je v družini vse vrtelo okoli njih, ali vsaj več okoli njih kot okoli sorojencev in zato lahko včasih delujejo egocentrično. Zato se je s slepim otrokom potrebno pogovarjati o čustvih, kako jih izražamo, kako kontroliramo, pa tudi o ustreznih odzivih na čustva, ki jih zaznamo pri sočloveku in kdaj človeku ponudimo pomoč, kako mu skušamo pomagati...

Za slepe in slabovidne je pomembno učenje socialnih spretnosti, saj jim bodo te pomagale pri vzpostavljanju ustrezne socialne mreže. Treba je vedeti, da niso pomembna le akademska znanja, temveč tudi samostojnost pri vsakdanjih opravilih – osebna higiena, higiena prostora, red, priprava obrokov, obnašanje za mizo, mobilnost – uporaba bele palice in poznavanje poti ter uporaba javnega prevoza... Samostojnost in samozavest bosta dobra popotnica za življenje in dobro vključevanje v družbo.

Najočitnejša stereotipna vedenja zlasti slepih, včasih tudi slabovidnih, je potrebno čimprej odpravljati – takoj, ko jih opazimo pri otroku. S tem imam v mislih zibanje glave v levo in desno, premikanje telesa naprej in nazaj, kriljenje z rokami, pritiskanje na oči ... Otroku ni potrebno ves čas pripovedovati, da to ni prav in ga besedno opozarjati, morda se starši z otrokom lahko dogovorijo le za rahel dotik, ki bo otroka

spomnil, naj preneha z izvajanjem tega vedenja. Otroku se lahko ponudi tudi neko nadomestno aktivnost (npr. stiskanje žogice), če je obdobje premoščanja določenega vedenja zelo zahtevno.

Z otrokom je potrebno delati na dobri drži (vzravnano telo, dvignjena glava, ko sedi na stolu, naj ima noge skupaj, ne močno narazen). Otrok se mora naučiti, da ima glavo vedno obrnjeno v smer sogovornika in da pri pogovoru oz. v stiku s sogovornikom spoštuje osebni prostor.

Pomembno je, da se ga že zgodaj navaja na usvajanje osnov bontona: pozdrav, prošnja (prosim), zahvala (hvala), opravičilo. Prav tako velja otroku ozavestiti, da ni narobe, če prosi za pomoč, ko je to potrebno. Mora pa se naučiti oceniti, kdaj je potrebno, da prosi za pomoč – ko ve, da tega res ne bo zmožel sam ... Ni primerno, če se navadi le čakati, da bodo drugi pobudniki in ga bodo spraševali, kaj bi rad, kaj potrebuje ...

Slednje velja za malo starejše otroke. Namreč, pomembno je, da se otrok, mladostnik nauči na prijeten način vzpostaviti pogovor. Da ve, da pogovor pomeni smiselno izmenjavo vprašanj in odgovorov. Za vsako ceno z vsakim pogovora pač ne moremo vzpostaviti, saj smo ljudje zelo različni. V primeru, da začutimo, da ni interesa za pogovor, je potrebno znati se umakniti – primerno zaključiti pogovor ali se posloviti. Sicer pa, če bo imel slep ali slaboviden otrok širok nabor znanja in izkušenj, bo lažje poiskal skupno temo s sogovornikom. Pomembno je tudi, da sogovorniku zna prisluhni in da pokaže interes zanj. Da bi slep ali slaboviden otrok zaradi pomankanja informacij neverbalne komunikacije sogovornika (mimika sogovornika) lahko ocenil, če mu poslušalec ali več teh še sledi, lahko tudi kratko vpraša »Sem predolg?«, »Joj, vas še zanima?« ... in sodeč po sogovornikovem glasu ali izjavi, temu prilagodi dolžino izrečenega.

Otrok mora vedeti, da ni v napoto, da je zaželen in ljubljen. Prav tako mora vedeti, da je v redu, če prejema pomoč, da pa je tudi on tisti, ki jo lahko daje. Na to se lahko navaja, če pomaga skrbeti doma za mlajšega bratca ali sestrico, pa v vrtcu in šoli ... Sorojenci slepega ali slabovidnega otroka nikakor niso njegovi pomočniki, ampak naj bodo prijatelji in gonilo napredka. Če je med otroki v družini majhna razlika v letih, bo skozi igro slep ali slaboviden otrok skušal slediti sorojencu.

Uspešno in zadovoljno družinsko vzdušje!

Viri:

Petra Kastelic, *Otroška igra*, *Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, januar 2019 (št. 5, letnik 25)*, <https://www.zmajcek.net/otroska-igra/>, pridobljeno 22. 3. 2020

Tina Plahutnik, *Odlična vzgoja*, *Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, oktober 2019 (št. 2, letnik 26)*, <https://www.zmajcek.net/odlicna-vzgoja/>, pridobljeno 22. 3. 2020

Tina Plahutnik, *Odlična vzgoja*, *Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, oktober 2019 (št. 2, letnik 26)*, <https://www.zmajcek.net/odlicna-vzgoja/>, pridobljeno 22. 3. 2020

Petra Kastelic, *Kaznovanje – tabu sodobne vzgoje*, <https://www.zmajcek.net/kaznovanje-tabu-sodobne-vzgoje/>, *Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, november 2017 (št. 3, letnik 24)*, pridobljeno 22. 3. 2020.

Petra Kastelic, *Empatija*, *Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, september 2018 (št. 1, letnik 25)*, <https://www.zmajcek.net/empatija/>, pridobljeno 22. 3. 2020

Kako lahko pomagamo učencu, da se bo lažje učil

Tina Kastelic

Vsebina ni bila izvedena

VSAKODNEVNA OPRAVILA SLEPEGA IN SLABOVIDNEGA

Damijana Dušak, Center IRIS, marec, 2020

Če zmoreš sam, ne čakaj na pomoč drugih.

Na videz nepomembna tema, večini ljudem samoumevna, saj ta svet sprejema polnočutno in enostavno posnema okolico, v kateri se giblje. Še pomisliti večini ni potrebno in že se marsikaj spotoma nauči. Žal, pa pri ljudeh, ki ne vidijo, to ni tako samoumevno. To, kar se polnočuteči ljudje naučijo brez velike muke, povzroči slepim in slabovidnim ljudem nemalo težav. S temi težavami se vsakodnevno srečujem pri poučevanju slepih in slabovidnih otrok in odraslih. Na videz nepomembne teme, kot so gibanje v domačem okolju, poskrbeti zase, kuhanje, prehranjevanje, urejanje in pospravljanje bivalnega prostora, upravljanje s časom in denarjem, prostočasne dejavnosti, so teme s katerimi se danes redko kdo načrtno ukvarja. Nasprotno. Zaradi prevelike želje po znanju ali biti uspešen v šoli, je v šolskem kurikulumu zmanjkalo časa in prostora za predmet gospodinjstva vzgoja. Pri tem predmetu je bilo področje samooskrbe dovolj dobro zajeto. Ure predmeta so se skrčile na minimum in težnja šolske organizacije dela je ta, naj se ta predmet izvaja izven pouka, v tečajni obliki ali kar pod okriljem dnevnih dejavnosti.

Posledica ukinjanja ur gospodinjstva vzgoje je ta, da smo slepi in slabovidni zelo veliko izgubili. Pa ne samo mi. Ko opazujem učence, ki obiskujejo redne osnovne šole, opažam, da tudi njim tega znanja primanjkuje. In ko vidim, kaj vse starši namesto njih postorijo, se sprašujem, kam to vodi. Obenem pa se tolažim, da ko bo čas in bo dekle ali fant primoran sam storiti nekaj zase, se bo že znašel.

Kaj pa slepi in slabovidni otroci?

Smo v polnem razmahu procesa integracije otrok s posebnimi potrebami. Tudi naši slepi in slabovidni so med njimi. Z njimi se srečujem na terenu individualno ali v skupinah. Prav tako se srečujem z njihovimi starši, žal pa se ne srečujem z njihovimi učitelji. Sem v družbi učiteljev, ki poučujejo otroke, ki niso integrirani oz. so v Centru IRIS.

Postavlja se mi vprašanje, kdo je na boljšem. Nobeden! Zato, ker se s problemom, ki ga želim opisati pravzaprav nihče resno ne ukvarja. Ker za to ni časa, ker za to ni priznanih ur, ker za to ni potrebnih strokovnjakov. Čeprav menim, da so to le izgovori. Vsak je lahko vsaj do določene mere strokovnjak tudi na tem področju, če se da le malo podučiti in če vse to dosledno izvaja. Starši bi bili na primer lahko najboljši strokovnjaki, če se jim njihovi otroci ne bi smilili, če bi si vzeli čas za to in če bi jim nekdo to znanje posredoval, da bi ga prenašali na svoje otroke.

Učila sem učence, integrirane učence, stare med 7 in 10 let, ki cel dopoldne ne prosijo za stranišče. Vzrok je v tem, ker si ne znajo odpeti gumba na hlačah, ker se na stranišču ne znajo sleči, niti obleči. Nekateri so se prvič seznanili z zobno ščetko, drugi so prvič držali v roki glavnik. V šoli se učijo o iglastem gozdu. Otroci niso prepoznali med vejicami dreves, katera vejica spada med iglavce in katera med listavce, niti po otipu, niti po vonju. Otroci ne jedo sadja, ker ga ne znajo olupiti, ne

prepoznajo razlike med npr. pomarančo in mandarino, ker jo poznajo le v obliki olupljenega krljja. Nekateri otroci jedo neolupljeno banano. Šolska malica je več ali manj pakirana v različnih embalažah. In že smo pri novem problemu, kako popiti sok ali jogurt iz tetrapaka, če otrok ne ve čemu služi slamica. Da je pitje s slamico velik problem za nekatere otroke, ker ne znajo srkati skozi njo. Mazanje namazov na kruh je za take otroke neizvedljivo, ker ne vedo kje začeti in kako končati. Otroci jedo le pasirano in mehko hrano. Ustavi se pri pravilnem ugrizu in žvečenju ter požiranju. Umivanje rok je pri slepih in slabovidnih še kako pomembno. Navade po umivanju rok sploh nimajo. Zelo neradi delajo z materiali, kjer si umažejo roke. Predmetov se raje ne dotikajo iz preventivnih razlogov. Pri vsem naštetem in še veliko tem je ostalo neomenjenih, bi lahko pomagali pri reševanju zadreg, kdorkoli že se ukvarjajo z otrokom: učitelj, starši, tudi babice in dedki.

Naslednje področje je slačenje in oblačenje, obešanje garderobe, sezuvanje in obuvanje. Dokler otrok ne pozna samega sebe in svojega telesa, kaj je levo in kaj desno, kaj je zgoraj in kaj spodaj, so pač vse vaje slačenja in oblačenja zaman. Če otrok ni seznanjen z deli oblačila, kaj je rokav, ovratnik, pas, hlačnica, ne bo mogel razumeti navodil v smislu kako naj jih obleče ali sleče. Tako rekoč nihče od slepih učencev ni prepoznal spodnjega perila, ni znal pokazati, kaj je spredaj in kaj je zadaj, kako ga obleči. To pravzaprav pomeni, da se realno s temi kosi perila še niso srečali.

Te vaje učitelji v šolah težko izvedejo. Najbolje bi bilo, če bi te vaje opravili starši. Le ti pa sami povedo, da zjutraj ni časa, da bi se to učili, zvečer pa je otrok preutrujen, da bi ga še s tem gnjavili. Spet smo pri vprašanju kdo in kdaj.

V pogovoru s starši svetujem naj bo otrok spočit in pozoren, pa tudi oni ne smejo biti preutrujeni, saj bi moralo biti učenje nove tehnike za njihovega otroka pozitivna izkušnja. Zato je morda najbolje, da začnejo z učenjem konec tedna, ko niso pod pritiskom in so lahko bolj potrpežljivi.

Koliko je še takih opravil, za katera bi morali izvedeti naši otroci preko posrednikov. Težko razumem vprašanja učiteljev / strokovnjakov, ko me sprašujejo, zakaj starši zavodskih slepih in slabovidnih otrok ob vikendih ne delajo s svojimi otroki na področju vsakodnevnih opravil.

Odgovor bi bil lahko preprost. Vse tisto, kar se lahko učenec nauči doma, se ne bo učil v šoli in obratno. Verjetno pa pri naši populaciji otrok ni tako.

Lahko pa bi rekli tudi tako: kar se učenec v šoli nauči, to ga vzgojitelj trenira v popoldanskem času. Toda, to velja le za učence, ki so vključeni v posebne institucije oz. zavode ali centre. Povezava med učiteljem in vzgojiteljem mora biti tesna. Ali se najde v domačem okolju čas za tako učenje? Ima učitelj sploh možnost komu povedati, kaj se je otrok v šoli naučil? Slep ali slaboviden otrok bo nekoč odrasel v odraslega člana naše družbe. Da bo v njej lahko preživel in družbi tudi kaj prispeval, se mora nujno naučiti skrbeti zase, pomagati v družinskih opravilih, postati mora neodvisen in se znati v družbi primemo obnašati.

S tovrstnimi težavami se že dolgo soočam. Vem, da je problem kompleksen in vem, da ga en sam (bodisi starš, bodisi učitelj) ne more rešiti. Skupaj pa bi ga lahko, le načine za sodelovanje in voljo je treba najti.

6. srečanje

Delo v Centru IRIS

Tina Kastelic

1. Predstavim se:
15 let, poučevanje 1. – 6. razreda, mobilna služba, delavnice za 1. triado, izobraževanje učiteljev.
2. Kako pričnemo dan? (Vsi sodelujejo, časovna orientacija, načrt dela)
3. Vključevanje vsebin za učenje socialnih veščin, komunikacija.
4. Prilagojeno opismenjevanje (različni pripomočki, prilagoditev pisal, zvezkov, gradiva glede na potrebe otroka).
5. Uporaba učnih pripomočkov, konkretnega materiala.
6. Redno vključevanje specialnih znanj med poukom in v okviru rednega dopoldanskega urnika.
7. Vključevanje v širše okolje (bralna značka v čajni hiši, ogled polja na Biotehnični fakulteti, itd.)
8. Individualen pristop (iskanje močnih področij, priprava na delo z metodami, ki najbolj ustrezajo posamezniku).
9. Moje mnenje.
10. Vprašanja (strahovi, dileme, kaj vas moti ...)

Kam vpisati otroka v šolo?

Mag. Nina Čelešnik Kozamernik

Dejstva v številkah

(Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, <http://www.zveza-slepih.si/okvare-vida/pogosta-vprasanja/>, 3. marec 2020)

- 8000 do 10 000 ljudi se srečuje s hudo okvaro vida;
- z resnejšimi okvarami pa celo od 30 do 40 000 ljudi;
- Na svetu je okoli 285 milijonov ljudi s hujšimi okvarami vida: 39 milijonov slepih in 246 milijonov slabovidnih.

Kako je biti slep ali slaboviden?

Ljudje se med seboj razlikujemo po spolu, telesni višini, barvi las, glasbenem okusu ipd., prav tako pa tudi po tem, kako doživljamo sebe in svet okoli sebe.

Kolikor ljudi toliko odgovorov.

Doživljanje slepote in slabovidnosti je drugačno, če se je okvara vida šele pojavila ali pa se oseba z njo srečuje dalj časa oziroma od rojstva (<http://www.zveza-slepih.si/okvare-vida/pogosta-vprasanja/>, 3. marec 2020).

Zgodbe in razmišljanje mladostnikov

(*Invisible children: World Blind Union, Committee on Children, ONCE, 2004*)

Paul iz Gane (str. 81):

»Slepi študent se spopada z mnogimi problemi, predvsem manjko učbenikov in delovnih gradiv. Brajevi materiali (stroji, listi, bele palice) so tako dragi, da si jih le

redki lahko privoščijo. Poznavanje računalništva in obvladanje orientacije in mobilnosti je nujno. Na ta način za družbo slepi ni ovira, pač pa doprinos.«

Renzo (15) iz Kenije (str. 103):

»Ime mi je Renzo in star sem 15 let. Živim z mamo in očetom. V šoli imam najraje matematiko, naravoslovje, angleščino in verske študije. V prostem času rad delam stvari po hiši in pomagam očetu v pisarni. Rad se ukvarjam s športom. Težave, ki jih imam, kot posledico slabšega vida so: ne morem dolgo časa brati, ne morem brati, če si moram knjigo deliti s sošolcem, ne vidim napisov na avtobusu, zato odhajam domov istočasno kot moj prijatelj, ki gre isto pot kot jaz. Imam 3 najboljše prijatelje. Nekateri me zbdajo z žaljivkami, takrat sem žalosten in da me ne bi žalili, se stiku z njimi izogibam.«

Carmen (8) iz Španije (str. 41):

»Moje ime je Karmen. Stara sem 8 let in hodim v 3. razred. Vstanem ob 8.45 in pouk se mi začne ob 9.30. Moji učiteljici je ime Ana in dvakrat na teden k meni hodi Eva, učiteljica iz ONCE. Imam povečevalno lupo, da lahko pišem, berem in delam vse kar delajo sošolci. Nekega dne je sošolka prinesla gosenice sviloprejke, a jih nisem videla. Po šoli se s sošolci igram zunaj. To mi je zelo všeč. Počnem veliko stvari. Včasih imam angleščino ali druge tečaje, hodim na plavanje in tek. Ob nedeljah se vozim s kolesom. Sem članica kolesarskega kluba in je super! To je to.«

Steph Vienna (16) iz Avstralije, str. 27:

»Mnogo ljudi ima omejeno zmožnost razumevanja kako je živeti invalidnostjo, ki ti na vsakem koraku prinaša nove izzive.«

Kelsey Allen (16) iz Avstralije, str. 18 – 22:

„Rodila sem se 2 meseca prezgodaj in kot posledica, mi je ostala slabovidnost. Imam zelo močan nystagmus in včasih me kdo vpraša: »Kam gledaš? Gledaš mene?« »Ja, imam pač lene oči.« Imam tudi težave z globinskim vidom. Avtomobila ne bom mogla voziti. Pa kaj, saj tudi vsi videči ne vidijo! Verjamem, da sem bila blagoslovljena z najčudovitejšima staršema na svetu ...“

Tanya Peterson (13) iz Kanade, str. 39:

„Bela palica mi daje občutek varnosti in tudi drugi ljudje so name bolj pozorni, da me ne porivajo in se zaletavajo vame. Kadar pa izgledam izgubljena, se zagotovo najde kdo, ki me vpraša, če rabim pomoč.“

Erich Oppliger Rodríguez (15) iz Čila, str. 47:

»Problemi, ki jih na tej stopnji imam niso toliko zaradi slabovidnosti, pač pa zaradi staršev, ki so zame enostavno preveč skrbeli in jih je vse skrbelo. Kot rezultat tega, sem sramežljiv in kot posledica vsega imam težave pri odnosu z ljudmi in pri izražanju svojih čustev.«

Zuzanna Osuchowska (13) s Poljske, str. 158 – 164:

»Žalostna sem, ker ne morem mami pomagati pri opravkih zunaj doma, saj je v našem kraju le eno veliko križišče opremljeno z zvočnim semaforjem. Najbolj se bojim zla, predvsem nasilja, to me straši. Moja velika želja je, da bi postala umetnica in da bi še naprej razvijala svoje glasbene talente. V dobro voljo me spravijo 3 stvari:

poslušanje, glasbe, branje knjig in iskren pogovor s prijatelji. Vsak ima področja, kjer je ranljiv in manj spreten. Ni lepo slišati, če ljudje šepetajo za mojim hrbtom ali če se delajo kot da nas ni. Videčim ljudem bi svetovala, da se poskušajo vživeti v vlogo slepih, kajti le tako bodo našo situacijo lažje razumeli.«

Rezultati spletne ankete med slepimi in slabovidnimi, ki smo jo izvedli med 7. julijem 2017 in 24. avgustom 2017, v kateri je sodelovalo 34 % moških in 66 % žensk, skupaj 35 oseb med 10. in 60. letom, od tega 26 % slepih in 74 % slabovidnih.

Kaj vas pri slepoti/slabovidnosti najbolj moti? Kje imate največ težav?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek
Orientacija	10	23,3 %
Vid na daleč.	8	18,6 %
Branje, pisanje.	4	9,3 %
Spoštovanje, tabu.	4	9,3 %
Vključevanje v družbo videčih.	3	7 %
Nič me posebej ne moti.	3	7 %
Da se opazi.	2	4,6 %
Vreme.	2	4,6 %
To, da skoraj vsako opravilo zahteva več časa, energije.	2	4,6 %
Družina, mami ves čas teži zaradi tega.	2	4,6 %
Ker vedno potrebujem pomoč.	2	4,6 %
Skupaj	43	100 %

Kaj misliš, da si o tvoji slepoti/slabovidnosti mislijo tvoji starši?

„Obstajajo pa različni starši: taki, ki so daleč prezaščitniški in izsiljujejo družbo na vse mogoče načine in taki, ki se trudijo, da bi svojemu otroku na vse načine lahko pomagali, da bi se čimbolj integriral v večinsko družbo polnočutnih - taki starši sodelujejo in so hvaležni za pomoč, ne pristajajo pa na manipuliranje.“

Napotki novepečenim staršem

(str. 88, 89, *Invisible children: World Blind Union, Committee on Children, ONCE, 2004*):

- Ljubite svojega otroka takega kot je. Ne pomilujte ga in ne dovolite, da ga pomiljujejo drugi.
- Išcite najboljše za otroka. Ne dovolite, da vaš lastni interes, sram ali nezainteresiranost stopijo na pot njegovega izobraževanja in prihodnosti.
- Dajte otroku možnost, da se uči in razvija samozavest. Ne priskočite na pomoč za vsako figo in ne delajte stvari namesto njega.
- Naučite otroka, da kontrolira sam sebe in se popravlja enako kot bi bil videč. Ne obupajte nad njegovimi željami in interesi.
- Pustite otroku, da se prosto giba. Ne obremenjujte ga s strahom in nevarnostmi, ki prežijo nanj. Vsi otroci kdaj padejo in se udarijo.

- Spodbujajte razvoj in trening čutil zgodaj kot le lahko. Ne čakajte na medicinski čudež.
- Dajte otroku možnost raznolikih izkušenj, ne kratite njegove svobode.
- Spodbujajte razvoj drugih čutil in otroka spodbudite k raziskovanju. Ne dovolite pasivnosti.
- Spodbujajte otroka k socialnim stikom, prijateljstvu in igri z drugimi otroki. Ne izolirajte otroka zaradi strahu pred zavrnitvijo.

Kam vpisati otroka v šolo?

- +/- vpisa v šolo v domačem kraju
- +/- vpisa v šolo v Centra IRIS
- Ogleđ 1 dne v šoli.
- Vprašajte!
- **Postavite se v kožo otroka. Nikoli ne pozabite, kako je na drugi strani.**

Priloga: IZROČEK ZA STARŠE

Kam vpisati otroka v šolo?

Interno gradivo za šolo za starše

Vir fotografije: <https://www.os-fa.si/bodoci-prvosolci/>, 25. 02. 2020.

Prednosti vpisa v šolo v domačem kraju:

- Otroci gre lahko v šolo peš, s sošolci.
- Sošolci so doma iz istega kraja kot on.
- Ostali otroci imajo možnost, da spoznajo otroka s posebnimi potrebami, se z njimi spoprijateljijo in rušijo tabuje o manjvrednosti, izgubljajo strah pred drugačnostjo.
- Na ta način se širše okolje pripravlja na sprejem oseb s posebnimi potrebami.
- ...

Če bom otroka vpisal v šolo v domačem kraju, bo popoldne potrebno (dopolnite po presoji, npr. prevoz na ure specialnih znanj v Center IRIS ...)

Prednosti vpisa v šolo v Centra IRIS:

- Majhni razredi (max. 6 učencev).
- Visoko usposobljeni učitelji in strokovni delavci.
- Specialna znanja se izvajajo v okviru pouka.
- Velik poudarek na samostojnosti.
- Individualiziran pouk.
- Veliko didaktičnih pripomočkov.

- Vsa gradiva za pouk so prilagojena (povečan tisk, brajica).
- Vsi dnevi dejavnosti (športni, kulturni, naravoslovni dan) so izvedeni na učencem prilagojen način.
- Veliko obšolskih dejavnosti, ki so prilagojene za slepe/slabovidne otroke (glasba, šport ...).
- Učenje angleščine od prvega razreda dalje.
- Otrok je v skupini otrok, ki imajo podobne težave kot on sam (kar vpliva na njegovo samopodobo, navezovanje prijateljstev ...).
- Otrok nima spremljevalca.
-

Če bom otroka vpisal v šolo v Center IRIS, bo popoldne potrebno (dopolnite po presoji, npr. druženje z otroki v okolici doma, da bo otrok spoznal sosede, vrstnike ...)

Priporočamo:

- Delavnice in izobraževanja za starše, ki jih ponuja Center IRIS.

Da se lažje odločim:

- Ogled 1 dne v Centru IRIS in enega dne v osnovni šoli v domačem kraju.
- Vprašajte!
- Postavite se v kožo otroka. Nikoli ne pozabite, kako je na drugi strani.

Kontakti, ki so vam lahko v pomoč:

Spletna stran projekta Strokovni center: <http://strokovnicenter.splet.arnes.si/>

Spletna stran Centra IRIS: <https://center-iris.si/>

Tajništvo Centra IRIS

Magda Oletič
e-pošta: info@center-iris.si
telefon: (01) 2442-750

Socialna delavka

Lena Pavli Fister
e-pošta: lena.pavli@center-iris.si
telefon: (01) 2442 764

Psihologinja

Sabina Šilc
e-pošta: sabina.silc@center-iris.si
telefon: (01) 2442 763

Knjižnica

Nina Schmidt
e-pošta: knjiznica@center-iris.si
telefon: (01) 2442 767

Funkcionalna ocena vida

Jelena Žagar

e-pošta: jelena.zagar@center-iris.si

V okviru ZDSSS deluje **skupina staršev slepih in slabovidnih otrok** za samopomoč ter skupina slepih in slabovidnih staršev. Starši se lahko obrnejo na Karolino Doltar (karolina.doltar@kss-ess.si) ali na Brigito Kosi (brigita.kosi@zveza-slepih.si). Obe skupini izvajata različne aktivnosti npr. srečanja, predavanja ...

Komunikacija, sodelovanje in vloge udeležencev, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces slepega/slabovidnega

Damjana Oblak

Udeleženci, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces in njihove naloge:

- otrok, ki aktivno sodeluje pri pouku, sledi navodilom, opravi zadalžitve, naloge, se druži z vrstniki ...;

- starši, ki:
 - sporočajo informacije o otroku, posebnosti, spremembah,
 - otroka vozijo na ure specialnih znanj,
 - spodbujajo samostojnost, veščine mobilnosti in orientacije, poskrbijo za gibanje, poskrbijo, da otrok opravi šolske dolžnosti ...
 - s svojimi predlogi sodelujejo pri pripravi (in uresničevanju) individualiziranega programa,
 - se seznanijo z vsebino individualiziranega programa (IP),
 - priskrbijo razpoložljiva učna gradiva,
 - se udeležijo tečaja brajice (če otrok dela po metodi za slepe),
 - se udeležujejo seminarjev, delavnic, ki jih organizira Center IRIS (in otrokova matična osnovna šola),
 - sporočajo morebitne odsotnosti;

- učitelj, ki:
 - skrbi, da vzgojno-izobraževalni proces poteka nemoteno,
 - upošteva prilagoditve otroka.
 - poskrbi za ustrezna gradiva in zato, da lahko otrok aktivno sodeluje pri pouku. (Spremljevalec otrok po potrebi pri tem pomaga.)
 - se udeleži izobraževanj, skupine za učitelje slepih, ki jih organizira Center IRIS
 - ...
 - upošteva metode dela za otroka (metoda za slepe/slabovidne),
 - se pozanima o pripomočkih (objavljeno na spletni strani Centra IRIS) in si jih tudi izposodi,
 - sestavi individualiziran program in je prisoten na sestankih strokovne skupine;

- spremljevalec, ki:
 - vzpodbuja otroka k samostojnosti, socialnim veščinam, socialni vključenosti, k uporabi bele palice (če jo potrebuje);
 - skrbi za varnost pri učnih sprehodih, ekskurzijah, pri gibanju ...
 - nudi fizično spremstvo predvsem v novem okolju,

- udeleži se izobraževanj in srečanj za spremljevalce, ki jih organizira Center IRIS.
- pozna brajico (če je spremljevalec otroku, ki dela po metodi za slepe),
- sodeluje z učiteljem in otrokovim mobilnim koordinatorjem ter sledi njunim napotkom;
- mobilni učitelj, ki:
 - na šoli izvaja dodatno strokovno pomoč (DSP),
 - sestavi prilogo IP,
 - se udeležuje srečanj strokovne skupine,
 - napiše evalvacijo dela za otrokom,
 - pošilja vabila v zvezi z izobraževanji, srečanji, delavnicami staršem, učiteljem, spremljevalcem, drugim strokovnim delavcem ...,
 - po potrebi svetuje učiteljem, staršem, spremljevalcem,
 - po potrebi (na pobudo) izvede delavnico za skupino, razred,
 - izvede predstavitev otroka celotnemu učiteljskemu zboru,
 - svetuje staršem obisk psihologa na Centru IRIS (po potrebi),
 - svetuje pri prilagoditvi šolskega okolja;
- učitelj specialnih znanj, ki:
 - izvaja ure specialnih nanj (orientacija in mobilnost, vaje vida, vsakodnevne veščine in spretnosti, računalniško opismenjevanje, računalništvo, ure športne vzgoje ...)
- svetovalni delavec v šoli, ki:
 - sodeluje/sestavi individualizirani program,
 - poskrbi za srečanja strokovne skupine (v dogovoru z ravnateljem),
 - piše zapisnike sestankov strokovne skupine,
 - se udeleži izobraževanj,
 - hrani osebne mape učencev (svetovalna služba),
 - pozna zakonodajo s področja otrok s posebnimi potrebami,
 - je vezni člen med sodelujočimi v vzgojno-izobraževalno instituciji po vertikali (vodstvo/učitelji/starši/učenec) in horizontali (učitelji/starši/zunanje institucije ...),
 - sporoča in predlaga potrebne informacije/spremembe vodstvu šole.

Skupni cilj vseh udeležencev je doseganje zastavljenih ciljev v individualiziranem programu otroka, pri čemer **predpogoj za uspešno delo predstavljajo** medsebojno sodelovanje, komunikacija in poznavanje vlog.

Vloga mobilnega tiflopedagoga pri prehodu v osnovno šolo

Ajda Mikolič

Povzeto po dokumentu »Smernice pri prehodih«

Mobilna tiflopedagoška služba je služba, ki zagotavlja dodatno strokovno pomoč ter poučevanje specialno pedagoških področij učencem s slepoto in slabovidnostjo, in svetovanje ter podporo njihovim staršem, učiteljem, vrstnikom in drugim sodelavcem pri vključevanju v različne programe izobraževanja v celotni vertikali šolskega

sistema kot tudi na domu, z namenom doseganja kvalitetne inkluzivne prakse in čim večje samostojnosti in neodvisnosti učencev.

Prehod ali tranzicija v šolski situaciji predstavlja prehajanje učencev na nove, vendar ne nujno višje, vzgojno-izobraževalne programe oziroma stopnje. Učenci se pripravljajo na prestop iz trenutnega, znanega okolja v njim neznano učno okolje. Prehajanje s seboj prinese manjše ali večje spremembe, kar lahko pri otrocih, starših kot tudi strokovnjakih, pogosto vzbudi občutja strahu in stresa.

Zadolžitve mobilnega učitelja povezane s preходом se pričnejo že pred zaključkom tekočega šolskega leta:

- pridobi celostno oceno otroka,
- kontaktira izbrano ustanovo in se dogovori za krajši sestanek ter ponudi izobraževanje za kader,
- na drugem sestanku strokovne skupine (ob polletju) posreduje navodila staršem za vpis in spremembo odločbe ob spremembi ravni izobraževanja, nudenje podpore in celostna ocena kot priloga komisiji za usmerjanje,
- nudi podporo družini.

Postopek prehoda in naloge tiflopedagoga:

- izdelava celostne ocene,
- podpora družini,
- prvi sestanek na izbrani ustanovi,
- prilagajanje šolskega okolja,
- predstavitev otroka, prilagoditev in metod dela kolektivu pred začetkom pouka,
- spoznavanje novega okolja pred pričetkom pouka,
- izdelava individualiziranega programa (IP),
- priprava vrstnikov na vključitev slepega/slabovidnega sošolca/sošolke.

Priprava na šolo

Sabina Šilc

Začetek šolanja je ena izmed življenjskih prelomnic, ki si jih za vedno zapomnimo . Všolanje pomeni razširitev obzorja , pa tudi vsakodnevne aktivnosti se spremenijo . Otrok vstopi v bolj strukturiran, a vseeno na začetku manj predvidljiv svet, v katerem se mora umestiti.

Za otroka in celotno družino se življenje spremeni. Spremembe pa ljudje težko prenašamo, raje imamo stare rutine, zato ker jih poznamo. Zato je dobro, da se na šolo dobro pripravimo, tudi npr. če se otrok šole veseli in v vrtcu lepo sodeluje.

Vsak otrok je drugačen in bo vstop v šolo doživel drugače kot nekdo drug. Želimo, da bo šolsko obdobje čas veselja s čim manj stresa. Vemo, da je učenje prijetna dejavnost, saj nam širi obzorja in nam omogoča lepše in zabavnejše življenje. Ne smemo pa si zatiskati oči pred dejstvom, da nekateri šolarji ne marajo šole.

Velik del odgovornosti za dobro počutje otrok nosi šola oz. njeni učitelji, drug del pa je v domeni staršev. Odnos staršev do šole je za otroka temeljen. Pa ne le do šole, ampak odnos do življenja na splošno.

Ali starši doživljajo življenje predvsem skozi prizmo odgovornosti in dela? Ali je učenje za njih tlaka, ali pa znajo uživati v življenju? Je učenje enostaven način življenja in ne dodatna aktivnost in skrb?

Otroci in starši začetek šolanja doživljajo vsak drugače. Večinoma se ga otroci zelo veselijo, so ponosni, da bodo postali šolarji, uživajo ob nakupu šolskih potrebščin. Starši pa se lahko v šolanja otroka precej bojijo. Spomnijo se svojih neugodnih dogodivščin v šoli, skrbi jih finančna plat. Zavedajo se, da je šolsko življenje polno obveznosti in bo potrebno vsakodnevno življenje temu prilagoditi. Kako starši prenašajo svoj odnos do šole na otroka?

Pomembno je, da so starši avtentični. Otroci zelo dobro čutijo, če nekaj govorijo, kar v resnici ne mislijo ali čutijo. Kot vedno pomaga, da se veliko pogovarjajo, so iskreni, istočasno pa uživajo skupaj z otrokom. Ker imajo starši pogosto težave z izražanjem svojih strahov, saj ne želijo otroka dodatno obremenjevati, mu pogosto prikazujejo šolanje bolj bleščeče, kot v resnici je.

S tem otroku povzročijo dodatne težave, ko se sooči z realnostjo.

Starši ne vedo, kako se bo otrok znašel v novi situaciji, zato je dobro, da z njim prej vadijo različne možne situacije, v katerih se bo znašel. Pogosto želijo otroku olajšati prve tedne tako, da ga že učijo abecede, osnov matematike ipd. da ne bi zaostajal za sovrstniki. Vendar pa se bo vsega tega naučil preko celega šolskega leta.

Bolj pomembno je, da si pred šolo dobi čim več drugih veščin, ki mu bodo pomagale, da se bo bolje znašel v šolski (in drugih) situacijah.

Otroci z okvaro vida so že od malega vključeni v različne aktivnosti, ki simulirajo šolsko učenje, zato da si pridobijo veščine za kompenzacijo okvare vida. Navajeni so že urnika, pridobijo si koncentracijo, saj morajo biti na dražljaje pozornejši od videčih vrstnikov. Problem, ki tu lahko nastane je, da imajo lahko otroci za svojo starost preveč takih učnih vsebin in premalo spontane igre. Saj se trudimo to učenje predstaviti na igriv način, vseeno pa gre za definirane aktivnosti, ob točno določenem času na točno določen način.

Nestrukturirana igra, ki je popolnoma prepuščena otroku, pa je temeljna za uspešen razvoj otroka. Igranje in igrivost mora biti tudi del šolskega in odraslega obdobja, saj pri igri sodelujeta obe hemisferi, izločamo hormon sreče in zato uživamo, to pa ima vrednost samo po sebi. Poleg tega pa igra omogoča kreativnost in radovednost, kar pa spet temeljno pomaga pri boljšem učenju. Na žalost se prepogosto zgodi, da se s šolo začne »resno življenje« in se na igro pozabi.

Zakaj že hodimo v šolo?

Da dobimo točke, da se lahko vpišemo v boljšo srednjo šolo in pridemo do dobre kvalifikacije za zaposlitev?

Tudi.

A šolo smo ustanovili zato, da se lažje in bolje učimo, učenje je pa temeljna lastnost življenja, brez njega ničesar ne moremo ne kot posamezniki ne v družbi.

Otroci se od malega učijo, vendar tega nismo tako imenovali, dokler ne vstopijo v šolo. Do všolanja je bilo učenje večinoma spontano, skozi igro, potem pa v šoli postane bolj organizirano, usmerjeno. Učiti se moramo tudi snovi, ki nas ne zanimajo, so za nas zahtevne in jih ne maramo. Gre za socializacijo, saj tudi kasneje ne bomo delali samo tega, kar nam je všeč. Otroci se učijo upoštevanja navodil, prilagajanja, sodelovanja.

Torej, če se hočemo res dobro učiti, moramo ob učenju uživati. Majhni otroci to spontano znajo, večjim pa šolski sistem pogosto vzame veselje do učenja.

Vloga staršev tu je, da pomagajo otrokom obdržati veselje do učenja vsaj pri kakšnem predmetu ali pri popoldanski aktivnosti. Če se veselimo ob učenju, so naši uspehi večji in bolj se jih tudi veselimo. Ker so vsi deli življenja povezani z učenjem v neki obliki, je dobro, da se o tem z otroki pogovarjamo, da to ozavestijo in čez čas šole ne jemljejo le kot obveznost in breme.

Kako se lahko otrok in družina pripravite na nove rutine, obveznosti in izzive?

Najprej je dobro imeti predstave o novostih, ki nas čakajo v življenju in zelo enostavno je obiskati šolo nekaj mesecev prej, pogledati učilnice, jedilnico, dvorišče, stranišča in se ob tem pogovarjati, kako v teh prostorih življenje teče. Ko se bo šola začela, čisto vse ne bo popolnoma novo. Pri slepih otrocih je potrebno izvajati vaje orientacije v novem okolju, dokler otrok ne usvoji novega prostora. Potem pa še dodatno, ko so prostori polni učencev in zvokov, posebej, če gre za slepega otroka.

Namesto učenja abecede in osnov matematike, je, torej, boljše pozornost posvetiti drugim veščinam, ki so v šoli zelo pomembne in bodo vplivale na uspeh, pa tudi na boljšo samopodobo in dnevno počutje otroka. Tu gre za veščine, ki jih potrebujejo vsi šolarji, se pa jim pogosto ne posveča dovolj pozornosti. Tako zanemarjeno področje je npr. organizacija časa, dela, prostora.

Center IRIS ali šolanje v sosednji šoli v inkluziji?

Starši imajo stalno dilemo, ali vključiti otroka v Center, ali pa bi bilo zanj boljše, da se vključi v šolanje blizu doma. Če gre otrok v Center preko tedna, je za otroka in starše tu še čustvena obremenitev in strah, ali bodo učitelji in vzgojitelji otroka res videli, zaznali njegove potrebe in mu prišli nasproti. Ločitev tako zgodaj je definitivno stresna. Po drugi strani vedo, da bo v Centru deležen več strokovne pomoči, kot ga je lahko v inkluziji, saj so tu učitelji usposobljeni in imajo veliko izkušenj z otroki z okvaro vida, razredi pa so manjši in bolj prilagojeni.

Opažamo, da gre tu še za določene predsodke, saj tudi vsi otroci z okvaro vida iz Ljubljane ne obiskujejo Centrske šole.

Če se otrok šola v inkluzivnem okolju, se starši, morda še bolj kot otrok, zavedajo, da njihov otrok ne bo mogel na vseh področjih parirati otrokom brez posebnih potreb. Bojijo se, ali bo zaradi svojih posebnih potreb lahko sledil šolski snovi in se res naučil vsega, kar se mora. Ali mu bodo učitelji, ki nimajo specialnih znanj, tiflopedagog pa pride le 1x tedensko, znali priti nasproti glede prilagoditev in drugih posebnih potreb? Starši upajo, da bo vključitev v novo okolje doprineslo k otrokovi

socializaciji, istočasno pa se bojijo, da ne bo ravno nasprotno, saj se njihov otrok ne bo mogel enakovredno vključevati v različne aktivnosti, kot njegovi sošolci. Starši se bojijo, da drugi otroci njihovega otroka ne bodo sprejeli in bo zaradi tega dodatno trpel.

Dilema ni enostavna, vsi starši se trudijo narediti najboljše v dobro svojih otrok in jim izbrati zanje dolgoročno najboljšo rešitev. Ta pa lahko izhaja le iz otroka in njegovih potreb in ne iz lastnih strahov, predsodkov in težav s sprejemanjem otrokove drugačnosti. Zavedati se morajo tudi, da otroci v inkluziji potrebujejo več pomoči pri prilagajanju in popoldanskem delu in je eno izmed vprašanj tu tudi, ali mu to lahko omogočimo.

Pogosto se zgodi, da starši otroke najprej vpišejo v redne šole, potem pa jih prepíšejo k nam. Včasih se zgodi, da otroci povedo cv o hudem doživljanju situacij v redni šoli in si oddahnejo pri nas.

Ker ni ene rešitve, ki bi bila dobra za vse in imata obe opciji dobre in slabe lastnosti, je nujno dobro sodelovanje med učitelji, starši in tiflopedagogom ves čas šolanja.

Urniki

Otrok bo po novem vsak dan vstajal ob istem času in počel vsako jutro iste stvari do odhoda v šolo točno ob določenem času. Preizkusimo, koliko časa traja jutranja rutina, in dodajmo še kakšno minuto za nepredvidene dejavnosti. Za otroke je zelo pomembno, da lahko predvidijo aktivnosti, slabše se znajdejo, če ne vedo, kaj je naslednji korak.

Jutra so lahko zelo kaotična, z veliko vpitja in živčnosti, da bomo zamudili, kar povzroči, da se dan slabo začne in potem v enakem slogu nadaljuje.

Da so jutra mirna in vse aktivnosti potekajo tekoče, se je potrebno pripraviti že en dan prej.

Otrok mora pravočasno (vedno ob isti uri in po isti rutini) odditi v posteljo, da se spočije do naslednjega dne. Pred spanjem si pripravi (ali pa mu jo na začetku pripravijo starši) obleko, ki jo bo potreboval naslednji dan, pa tudi torbico (pregled vsak večer, da ne nosi s seboj vsega, kar ima in ne tistega, kar bo potreboval) in morda še športno opremo.

Naslednje jutro je samo priprava na šolski dan. Držimo se ure in v jutranji čas ne mešamo drugih aktivnosti, npr. igre.

Poleg higiene in oblačenja, je pomemben tudi zajtrk. Prehrana šolskega otroka je pomembno področje, ki ga obravnava drug članek, tu omenimo le, da je dobro, če otrok popije kozarec vode ali nesladkanega čaja, da nadomesti tekočino, ki jo je izgubil preko noči in poje vsaj kaj malega, čeprav, morda, se mu zjutraj apetit še ne prebudi. Pomembno je, da je takšno hrano, ki ima daljši čas presnavljanja (npr. beljakovine, maščobe, polnozrnat žitarice), kar mu bo omogočalo energijski dotok do šolske malice. Če ima otrok kakšne posebne prehranske navade, diete, je potrebno šolo o tem obvestiti vnaprej.

Da se bo otrok navadil na drugačen urnik, ki ga bo imel v šoli, ga navajamo že kak mesec prej, posebej, če je navajen dopoldne še ležati in spati, kar v šoli ne bo mogoče.

Zelo pomembno je, da se o novem urniku pogovarjamo in pridobimo otrokovo sodelovanje.

Popoldnevi bodo tudi drugačni, kot so sedaj, zato je treba vzpostaviti tudi rutino po pouku. Kako pride otrok domov, kdaj, kaj dela do učne ure? Dobro je, da se preobleče v kaj udobnega, gre morda za 20 min spat, da se spočije, ali pa se igra svojo najljubšo igrico.

Otrokov delovni dan je dolg, zato moramo paziti, da ima dovolj počitka in zabave. Prav je, da ga učimo rednosti in odgovornosti, vendar pa se moramo zavedati, da delamo zato, da živimo in ne obratno.

Čeprav na začetku še ni veliko nalog in učenja, je dobro vzpostaviti učno uro takoj. Na začetku bo otrok samo pregledal torbico, ošilil barvice, povedal, kaj so v šoli tisti dan delali in pripravil šolske potrebščine za naslednji dan. Dobro je, da je učna ura vedno ob istem času, to pomaga, da je otrok v prostem času res brez skrbi, ker je delo že opravil. To pripomore k razvijanju delovnih navad, ki so za uspešnost v šoli temeljnega pomena.

Nujno je, da se otrok veliko igra, saj se tudi med igro uči in razvija, pomembno pa je, da so igre gibalne in na svežem zraku, saj bo v šoli večinoma sedel v zaprtih prostorih.

Skrb zase in svoj prostor

Ker bo v razredu veliko otrok, morajo biti otroci že relativno samostojni, kar se tiče oblačenja in slačenja (pomoč pri tem so enostavna oblačila npr. ježki na čevljih namesto vezalk), pospravljanja svojih stvari na določen prostor, higijene, uporabe wc-ja, opravi v jedilnici.

Vse to lahko vadimo že doma. Otroku lahko pripravi/pospravi mizo za kosilo, že ve, da si je potrebno roke umivati brez opozorila in si pripraviti torbo.

Če ima otrok svojo sobo, je zelo koristno, da mu nad pisalno mizo namestimo tablo, kjer si bo nalepil najpomembnejše zadeve, npr. urnik, opomnik, da je naslednji teden potrebno prinesiti barvast papir in, da ima sošolka rojstni dan in bo potrebno izdelati voščilnico. Dokler še ne zna brati in pisati, je njegov opomnik lahko slikoven (urnik s slikicami na ježkih, ki jih vsak dan skupaj sestavimo). Za slepe otroke napišemo urnik v brajici in/ali pa v elektronski obliki.

Urnik otroku omogoča, da je samostojen.

Načrtovanje dela (npr. preko celega tedna) je še za malo starejše lahko težavno, vendar je dobro začeti vaditi čim prej.

Dobro je, da je v sobi veliko polic, ene so (v ločenem kotu) namenjene igračam, druge pa šolskim potrebščinam. Otroku se kmalu nauči, da predmete vedno odlaga na isto mesto, pomagajo mu nalepke z oznakami, kje je kaj. Podobne nalepke ima na policah omare za obleke. Tudi če obleke niso lepo zložene, bo vedel, kje naj išče npr. sveže nogavice.

Pisalna miza naj bo vedno prazna, na njej so le stvari, ki jih otrok potrebuje za tisto aktivnost, ki jo ravno izvaja. Ko to aktivnost zaključi, pospravi stvari na točno določeno polico.

Urejen prostor na otroka deluje pomirjujoče, da se lahko zbere za šolsko delo. Nepospravljene, povsod ležeče igrače, ga dekoncentrirajo. Otroku moramo doma in v

šoli omogočiti varno in neodvisno gibanje in orientiranost, zato moramo poskrbeti za oznake, nespreminjanje postavitve, pospravljenost.

Ko je šolsko delo opravljeno, je čas za igro in sprostitve. Ko se ta konča, gredo tudi igranje na svoje določene prostore. Pomembno je, da pazimo na uravnoteženost in ritem izmenjav dela in sprostitve. Najbolje je, da to večino otroka naučimo z lastnim zgledom. Na začetku so učne ure kratke in pavze pogoste.

Redni obiski knjižnice in ogled knjigic pri pisalni mizi pomagajo razvijati navado sedenja in dela za pisalno mizo.

Če otrok nima lastne sobe in npr. piše naloge pri jedilni mizi, pa je potrebno omogočiti, da je pri delu nemoten in se npr. mlajši otrok igra v drugem prostoru. Učna ura je vedno ob istem času tudi v tem primeru.

Čustva

Pogovor o čustvih je dobro gojiti. Veliko družin se pogovarja le o dogodkih, nalogah, materialnih stvareh in otroci ne razvijejo refleksije in pogovora o čustvih. Čustva zadržijo zase, tudi takrat, ko jih preplavljajo. Nočejo obremenjevati staršev, sami pa ne vedo, kako rešiti težavo. Čustveno stabilen otrok se bo v šolskem sistemu bolje znašel od bolj ranljivega.

Starši pomagajo otroku tudi s tem, da pokažejo na primeren način vsa čustva in o njih govorijo. Veliko staršev ne prizna svojemu otroku, da jih je česa strah z mislijo, da bodo tako otroku pomagali, da ga bo manj strah. Kot da strah ni legitimno čustvo. Ko ga otrok doživi tudi sam, o njem ne more govoriti, mi pa mu ne moremo pomagati. Včasih pa otrok ne zna formulirati, kako se počuti in mu lahko pomagamo s kakšno zgodbo, s katero se bo lahko identificiral in govoril o svojih strahovih.

Ne zanikamo, da so nove izkušnje lahko strašljive, ampak pomagamo uravnotežiti z pozitivnimi stvarmi, npr. otrok bo spoznal nove prijatelje in lahko hodil h glasbenemu krožku. Morda se lahko z novo sošolko že začne družiti preden se šola začne, da bo že imel prijateljico v razredu. Povemo pa tudi kakšno svojo izkušnjo, ko nas je bilo strah neznanega, ki pa, ko je postalo znano, ni bilo več strašljivo. Najpomembneje pa je, da otroku omogočimo, da o tem govori, da sploh razumemo, česa se boji. Pogosto nas preseneti, da imajo otroci čisto druge strahove, kot jih sami pričakujemo. Ne pozabimo poskrbeti za svoja čustva, saj je nekaj grenko-sladkega tudi za starše ob takih prelomnicah. Otrok nas ne potrebuje več toliko, nanj bodo vplivali tudi drugi ljudje v dobrem in slabem smislu, dobivamo nove dolžnosti v skrbi za otroka.

Ali bo še kaj časa ostalo za nas same?

Psiho-socialne veščine

Od tega, kako se bo otrok vključil v razredno skupnost in se znašel v novem okolju bo odvisno, kako rad bo hodil v šolo in kako dobro se bo učil. Slabovidni otroci potrebujejo pomoč odraslih, da so ves čas na tekočem, kaj se v razredu dogaja, slej ko prej pa tudi, da se razred »socializira« za potrebe otroka, ki ne vidi. Zato je treba

vložiti veliko dela v pogovore z učiteljem in mu pri tem pomagati, saj redko poznajo to področje. V razredu bo veliko novih situacij in koristno je, da jih preigramo preden se zgodijo.

Največkrat otroci poznajo večino svojih bodočih sošolcev, vseeno pa ni odveč, če se naučijo predstaviti, pozdraviti, vzpostaviti kontakt z neznanim otrokom in odraslim. Ali se zna naš otrok priključiti igri drugih? Zna povabiti drugega otroka, da se mu pridruži pri neki aktivnosti? Zna podeliti bonbone? Zna čakati, da bo na vrsti? Stati v vrsti za kosilo? Nositi pladenj s kosilom? Zaključiti, kar dela? Se postaviti zase in/ali zaprositi za pomoč, če ga starejši otroci zafrkavajo? Zna slediti navodilom? Če ne razume navodil, si upa prositi za dodatno razlago? Dvigniti roko, da prikljče pozornost?

Razume osnovne gibe in mimiko in jih uporablja?

Se zna otrok sam pomiriti, če kaj ni tako, kot si želi? Ve kaj mora narediti, če se polula?

Šole imajo svoja pravila in hišni red. Ni potrebe narediti veliko lekcijo iz tega, ampak škodilo pa tudi ne bo, če ob pravem trenutku otroku kakšno pravilo razložimo.

Kaj pa če ima otrok strah pred ločitvijo od starša? V takem primeru vadimo, da otrok ostane sam vedno dalj časa in vedno bolj oddaljen od starša.

Seveda pa bomo o vseh posebnostih našega otroka obvestili učitelja, da bo otrokove težave takoj zaznal in mu pomagal.

Otroci se pogosto sprejo eden z drugim, lahko celo pride do prerivanja. Se vaš otrok znajde v taki situaciji?

Koncentracija je nujna pri različnih aktivnostih. Otroku trenira podaljševanje koncentracije tako, da mu beremo daljše pravljice, se z njim dalj časa pogovarjamo. V tem času ne gre na wc, ampak počaka na »odmor«.

Otroka peljemo v muzej, gledališče ipd. in od njega pričakujemo primerno vedenje in, da je »prisoten« skozi ves čas dogodka. Otroku naj se navadi na nove okoliščine, kraje, dogajanja, zvoke, motnje.

Predvsem je pomembna kondicija za sedenje veliko ur skupaj, saj tega v vrtcu ne delajo, ampak se sprehajajo, ležijo na tleh, tekajo...Potrebno bo sedeti, slediti navodilom, izvajati naloge takrat, ko to učitelj reče, ne pa, ko bi otrok sam želel to početi.

Otroku ne rabi znati brati in pisati, dobro pa je, da spretno ravna s papirjem, svinčnikom, ravnilom, škarjami, lepilom...

Računalniki

Različne naprave so toliko koristne /škodljive, kot jim starši to omogočijo biti.

Računalnik ni varuška, kadar starši nimajo časa biti z otrokom, lahko pa je nagrada za dobro opravljeno delo. Veliko igrice je zelo poučnih in razvija otrokove sposobnosti (npr. koncentracijo, logiko, učenje angleščine) mimogrede ob igranju, marsikatere pa

so škodljive in odtegnejo otroke od resničnega življenja. Nevarnost je, da otrok ničesar več ne počne brez računalnika.

Slepi in slabovidni so odvisni od elektronskih naprav in njihovih programov. Računalniki omogočajo povečave, spremembe kontrastov, brajevo vrstico in še marsikaj, kar bo otroku pomagalo, da bo imel podobne pogoje za učenje, kot njegovi videči vrstniki. Zato naj otroci, ki nujno potrebujejo računalnik kot pomoč pri učenju, dobijo vsa znanja potrebna za to čim prej. Marsikateri otrok bo uporabljal računalnik že ob vstopu v šolo.

Pri tem moramo biti zelo pozorni. Razvijati moramo otrokove grafomotorične sposobnosti, kljub temu, da ne bo pisal z roko, mu bodo pa pomagale razvijati možganske poti. Učenje socialnih veščin (npr. sodelovanje, druženje, komunikacija, izražanje v živo) in učenje na »analogen« način koristi na vseh področjih življenja in miselnih procesov.

Prvi šolski dan

Malo ceremonije na prvi šolski dan ne škodi, saj otroci čutijo, da je ta dan res nekaj posebnega. Fotografirajmo se in po šoli gremo na sladolead, da se pogovorimo, kako je bilo. Pozorni smo ne le na vsebine povedanega, ampak na čustveno spremljavo, saj se že prvi dan zgodi veliko novega.

Je otrok navdušen ali zveni zaskrbljeno?

Ko otroka pripeljemo v razred, mu pokažemo še enkrat kje se vse nahaja in se odstranimo, da otrok čim prej lahko doživi to, kar je tako dolgo čakal. S tem, da ga pustimo, mu sporočamo, da verjamemo, da se bo sam znašel. Učitelji bodo pozorni na vse, saj vedo iz izkušenj, kako velik dan je to. Mi pa gremo lahko na kavico s kakšnimi drugimi starši, se spoznamo in podelimo to skupno izkušnjo z njimi.

Otroci z okvaro vida morajo imeti priložnost vadbe orientacije že pred začetkom šolskega leta do stopnje, ko se lahko znajdejo sami. Belo palico slepi po navadi uporabljajo zunaj, v tem primeru, pa je potrebno na začetku otroku dovoliti, da jo uporablja tudi v šoli. Deli razreda naj bodo tipno označeni, da se bo otrok lažje orientiral.

Potem

Ali otrok dobro pozna pot do šole in gre tja lahko varno sam? Tudi, če gre z osebnim pomočnikom, je dobro, da pozna vso pot tudi sam.

Dobro je, da starši čim bolj sodelujejo s šolo, da spoznajo, kaj dnevno doživlja njihov otrok in lahko pomagajo pri izboljšavah. Pogosto se starši izogibajo npr. sodelovanju v Svetu staršev, potem pa nezadovoljstvo s šolo izražajo na nekonstruktivne načine.

Sošolci se radi družijo tudi popoldne in je dobro, da starši to spodbujajo. Morda lahko prijatelja sošolca skupaj delata domače naloge, ali pa se igrata na igrišču.

Druženje v živo (ne preko FB-ja) je nujno za zdrav razvoj telesa in duha. Omogoča kreativno igro, najbolje na zraku in tudi trajna prijateljstva, ki imajo čisto drugo težo, kot tista v socialnih medijih.

Vsak človek je vesel pohvale in nagrade za dobro opravljeno delo. Otroci po eni strani potrebujejo spodbujanje pred/ob delu in povratno informacijo o opravljenem delu. Pohvala in nagrada so rezervirani za posebne napore ali posebej dobro opravljeno delo. Povratna informacija je vedno potrebna, saj otroci pogosto ne vedo, ali so opravili celotno nalogo in kako kvalitetno. Iz povratne informacije se učijo bolje in drugače. Tako moramo jemati tudi opisne ali številčne ocene, ki so pogosto problematične. Bistri otroci brez dela na začetku dobivajo dobre ocene in živijo v iluziji, da delo ni potrebno. Slabe delovne navade jim kasneje delajo veliko težav. Slabe ocene pogosto slabšajo otrokovo samopodobo in skrbijo starše. Če pa jih vzamemo kot povratno informacijo, vemo, kaj moramo delati, da bo otrok hitreje napredoval. Starši otroke pogosto kaznujejo zaradi slabih ocen, s tem pa povečajo njihovo stisko in zavirajo napredek. Otroke moramo videti celostno in ugotoviti od kod izvira ocena. Potem jim lahko pomagamo, da se dolgoročno razvijajo, saj se dobre in slabe ocene hitro pozabijo in v resnici niso zelo pomembne.

Domače naloge so pogosto jabolko spora. Otrok mora najprej vedeti, da jo ima, kako si bo zabeležil, kaj mora delati popoldne? Koga lahko pokliče in vpraša? Na začetku bo pri večini otrok potrebno, da delate naloge skupaj. To ne pomeni namesto njih, ampak le v vaši prisotnosti, da lahko preverjate, ali je otrok zbran, se zna lotiti naloge, kako rešuje probleme, vztraja do konca, popravi napake, ko pregleda opravljeno?

Vse to so drobne veščine, ki se jih je treba priučiti in se jih otroci sami ne znajo.

Kaj pa če »boli trebušček« ?

Otroci na stisko pogosto reagirajo s telesnimi simptomi, v novem okolju pa se je treba tudi prekužiti in so v resnici pogosteje bolni. Včasih pa se zgodi, da spoznajo, da se šoli lahko izognejo, če zbolijo... Težko je ločiti, za kaj gre, predvidimo pa lahko, da je kakšna situacija za otroka prezahtevna in zaradi tega zboli. Zato se pogosto pogovarjamo z učiteljem, otrokom, njegovimi prijatelji, da dobimo čim več informacij o tem, za kaj gre.

Pogosto otroke skrbi za nas, kadar nismo v najboljši kondiciji in se počutijo bolje, če ostanejo z nami. Če nismo dobro, to otroku tudi povemo, mu razložimo zakaj in kaj delamo za to, da bomo bolje. Otroci imajo bujno domišljijo in jih lahko skrbi brez pravega razloga.

In na koncu

Ne pretiravajmo s pripravo, sicer bo otrok dobil občutek, da je šola nekaj res pomembnega, zahtevnega in se je bo prej bal, kot veselil. Ne pozabimo, da se gre otrok v šolo učiti, zato se vsega ni potrebno naučiti že pred vstopom. Naš cilj je, da se bo otrok v šoli naučil veliko novega, postal samostojen in odgovoren, predvsem pa, da bo v šoli užival, se družil in počel ogromno stvari, ki jih doma ne more. Skratka, da bo razširil svoj svet, ga oplemenitil in delil. To pa je za ljudi z okvaro vida temeljno.